

BAHRAIN

Religion og modernisering i den Arabiske Golf

*Indsamlet af Vinni Bøgelund og Thomas Fibiger i 2004-2005
Etableret af indsamlerne og Moegård Museum*

Seneste opdatering: August 2015

Hent den aktuelle tekst samling på:
unescosamlingerne.dk

Lærervejledning	2
Introduktion til samlingens emner.....	4
Fakta om Bahrain	6
Bahrain og det moderne Arabien	8
Islam på Bahrain.....	14
Et besøg på Abdel Rahman Kanoo International School.....	20
Aktivitetsforslag	23
Opskrifter	29
Leg og fritid.....	34

Lærervejledning

Denne samling handler om religion og modernisering i den Arabiske Golf-stat Bahrain. Samlingen består af 5 kasser med genstande, fotos, film og tekster, som kan bruges i undervisningen. Genstandene er indsamlet på Bahrain i 2004/05, af stud.mag i Religionsvidenskab, Vinni Bøgelund, og stud.mag. i etnografi, Thomas Fibiger. Efterfølgende er samlingen blevet registreret og etableret på Moesgård Museum af indsamlerne i samarbejde med Anna Makra og David Weibel Beck.

Moesgård Museum ønsker gennem UNESCO Materialesamlingerne at vise nutiden, som den ser ud rundt omkring i verden. Kulturer og samfund forandrer sig med stadig større hast, og for museet er det vigtigt at registrere og bevare genstande, som er udtryk for netop den tid, vi lever i – om få år er de måske forsvundet fra disse samfund, eller de har fået en ny betydning.

Intentionen med UNESCO Materialesamlingen "Bahrain – Religion og modernisering i den Arabiske Golf" er – gennem tekster, genstande, billeder, film, musik og aktiviteter – at formidle viden om og forståelse for Bahrain og den Arabiske Golf i dansk undervisningssammenhæng. Det stigende fokus i Vesten på Islam kræver dokumentation og forståelse for, hvordan dagliglivet leves i et nutidigt islamisk samfund. Både på Bahrain og i Vesten er et af hovedspørgsmålene i den aktuelle debat, hvordan den hastige modernisering af samfundet hænger sammen med traditionelle og religiøse værdier inden for Islam. Denne debat er vigtig og relevant, også i det danske undervisningssystem, men den kræver grundighed, nuancer og forståelse for samfundets udvikling.

Det er samlingens formål og håb at belyse forskelligartede tilgange til dette fokus i et samfund, hvor disse spørgsmål står højt på dagsordenen. Genstande, fotos, film og tekster repræsenterer dette dagligliv for at kunne give danske skoleelever indtryk af livet i et moderne, islamisk samfund i det nye årtusindes begyndelse.

Samlingens genstande er museumsgenstande, som skal bevares for eftertiden, og som tilhører Moesgård Museum. Det er derfor vigtigt, at genstandene behandles med omtanke. Når I er færdige med samlingen, bedes I være omhyggelige med at pakke genstandene rigtigt ned i kasserne – hver genstand har sin bestemte plads. Sørg for at alt kommer med. Hvis noget forsvinder eller går i stykker skal Moesgård underrettes om dette.

Mange genstande i denne samling er desuden del af det religiøse liv på Bahrain. De skal behandles med særlig respekt. Koranen er muslimernes hellige bog. Koranerne i samlingen skal behandles som sådan; de må ikke ligge på gulvet eller jorden, og må ikke dækkes af andet end et beskyttende klæde, som fx det bedetæppe som ligger over koranerne i kasse 2. De shi'itiske bedesten, som er af ler fra muslimske helligsteder, er ligeledes af særlig betydning og er desuden skrøbelige.

Nogle genstande kan bruges i aktiviteter og til at indrette og dekorere et rum på skolen. Andre genstande kan bruges som udstilling eller i oplæg holdt af eleverne og/eller læreren. Genstandene kan kombineres med dias billedserier, og I kan bruge samlingens tekster som baggrundsinformation. I kan bruge billedserierne sådan, som vi har lagt dem i Power Point med tilhørende tekster, eller I kan selv lave jeres egne billedserier. Vi foreslår desuden nogle aktiviteter, hvor I skal bruge materiale, som I selv finder.

Materialerne

De 5 kasser rummer følgende emner:

- 1: *Introduktion - Historie og samfundsforhold*
- 2: *Religion*
- 3: *Klædedragter og personlig pleje*
- 4: *Majlis, Mad og Marked*
- 5: *Blandet, men primært majlis-stue*

Samlingen indeholder i alt:

- Ca. 250 genstande fordelt på 5 kasser
- Ca. 150 fotos fordelt på 5 dias billedserier

- *En film (ved B. Bidan)*
- *En DVD med filmklip*
- *Musik*
- *Baggrundstekster*
- *Bøger*

Introduktion til samlingens emner

Bahrain er i dag et moderne samfund med en voksende og meget international økonomi baseret på forekomsten af olie, på handel og senest på udviklingen af hovedstadsområdet som ét af Mellemøstens store finanscentre. Men allerede i oldtiden var Bahrain – der dengang hed Dilmun – mødested for købmænd med internationale forbindelser i alle retninger. Det er altså ikke noget nyt for Bahrain at være handelscentrum under international indflydelse. Snarere har det altid været sådan, og erhvervsmæssige og kulturelle forhold er både blevet bibeholdt og har udviklet sig. Derfor ser man da også traditionelle og moderne elementer blive sammenblandet i øens liv i dag.

Nogle afgørende begivenheder peger dog i retning af en ny og moderne tid på Bahrain. I 1971 blev Bahrain en selvstændig nation med egen regent, eget flag, møntfod og lignende. Nye reformer i 2002 har givet landet et parlament, og regenten har fået titel af konge.

Genstandene i samlingen giver et indtryk af Bahrains historiske udvikling og aktuelle situation, inden for emner som erhverv, skole, religion, klædedragter og hjemmet. Alle genstandene – undtagen seglstenskopier, som er fremstillet på Moesgård – er indsamlet på Bahrain i 2004/05, og derfor viser samlingen ikke mindst, hvordan gamle og nye elementer sammen er med til at skabe Bahrains nutid.

Historie og samfundsforhold (kasse 1)

Genstandene i denne kasse introducerer til Bahrain ved at fortælle om historien og om aktuelle samfundsforhold. Nogle genstande i kasse 5 hører også til dette emne.

De fleste bahrainere har ernæret sig gennem perlefiskeri ude på havet, og inde på land har smålandbrug i palmehaverne været vigtigt. I ørkenen har man bl.a. dyrket falkejagt, men i dag må man tage udenlands for at gå på jagt – Bahrains ørken er for lille og bliver kun brugt til optræning af falkene. I dag er Bahrain et bysamfund, hvor de fleste bahrainere arbejder i olieindustrien, serviceerhverv, finansverdenen eller for staten. Bahrain blev en selvstændig stat i 1971 og fik i 2002 ny grundlov med et parlament – men landet styres dog fortsat af kongefamilien som bl.a. ses på billederne alle vegne. I det moderne bahrainske bysamfund skal børnene uddannes grundigt, og en skoletaske med indhold samt flere skolebøger fortæller om uddannelse. Børnenes fritid bliver ofte brugt foran computeren; men man kan også tage et spil domino eller *carrom*, som er et brætspil, der oprindeligt kommer fra Indien.

Religion (kasse 2)

Samlingens del om religion giver en generel introduktion til islam, som religionen opleves i den Arabiske Golf. Gennem bl.a. koraner, bedesten, religiøse amuletter og rituelle genstande belyses de to islamiske hovedretninger – sunnisme og shi'isme – som de kommer til udtryk på Bahrain i dag. Samlingen fokuserer på emnerne Koran, bøn, dekoration og amuletter samt særlige højtider. Sammen med tekst og billeder fortæller genstandene om begivenheder i løbet af fastemånedens Ramadan, hvor indsamlingen fandt sted. Særligt fokuseres på midtvejsfesten *girga'un*, som kan sammenlignes med dansk fastelavn. Desuden vises genstande fra shi'itternes sørgeritualer for retningens grundlægger, Imam Alis død, som også markeres i ramadan-månedens.

Klædedragter og personlig pleje (kasse 3)

Samlingens klædedragter viser de mange forskellige beklædningsstyper på Bahrain. Her er tøj, som børn og unge, mænd og kvinder, går i til hverdag og ved særlige lejligheder som bryllup, *girga'un* (midtvejsfest i Ramadan), *eid al fitr* (festen efter Ramadan) og *hajj* (pilgrimsfærdens). Samlingens såkaldt 'traditionelle' dragter til kvinder og mænd, *abaya* og *thob*, viser moden anno 2004. De mange slør fortæller også om modens forskellige udtryk og om forskellige måder at være tilsløret. Men man kan også gå i vestligt inspireret tøj, som ses i fx skoleuniformerne. Disse uniformer viser forskelle mellem alderstrin og mellem regeringsskolerne og de private skoler.

Majlis, Mad og Marked (kasse 4 og 5)

Genstandene i kasse 4 og 5 bruges i indretningen af et bahrainsk hjem.

De fleste bahrainske hjem er indrettet med en såkaldt *majlis*. En majlis er en stue, som typisk er placeret nær indgangen til huset. Det er som regel mændenes mødested, når der er gæster, men familien kan også spise her sammen alene. En majlis er ofte møbleret med madrasser og puder langs væggene, og med enkelte religiøse billeder o.lign. hængende på væggen.

Når der er gæster sidder mændene som regel alene sammen, mens kvinder og børn er i køkkenet eller i en stue for sig. Maden bringes ind til mændene af børnene – eller af en tjenestepige, hvis det er en rigere familie. Husets kvinder går ikke ind i en majlis, når der er fremmede mænd på besøg. Til gengæld må gæsterne blive i majlisen og kan fx ikke gå ind i køkkenet. Bahrainere mødes tit for at spise sammen, oftest med familien, men også med venner og kolleger. Især i Ramadan-måned er det vigtigt at bryde fasten sammen, når solen går ned, og her bliver ofte serveret store måltider med mange traditionelle retter.

Fakta om Bahrain

Officielt navn:	<i>Mamlakat Al Bahrain</i> – Kongeriget Bahrain.
Areal:	706 km ² fordelt på 33 øer.
Befolkningstal:	700 000 indbyggere (regeringstal 2006). Heraf ca. 250 000 uden bahrainsk statsborgerskab.
Hovedstad:	Manama (ca. 160 000 indb.).
Etnisk sammensætning:	Arabere 62%, persere 8%, indere, pakistanere og andre asiater 18%, europæere og amerikanere 2%.
Religion:	Muslimere 82% (heraf 70% shi'a-muslimere og 30 % sunni-muslimere), kristne 8%, andre (især hinduister) 10%.
Etniske betegnelser:	'arab (sunni-arabere), baharna (shi'a-arabere), hawala (sunni-persere), 'adjam (shi'a-persere), hindi (indere/pakistanere).
Sprog:	Arabisk er det officielle sprog. Engelsk er udbredt. Store grupper har andre modersmål, især farsi eller urdu.
Klima:	Varmt og fugtigt, men sjældent med nedbør. Om sommeren op mod 50 °C, om vinteren sjældent under 15°C. Sommeren varer fra maj til oktober. Indimellem heftige regnskyl om vinteren; til tider også sandstorm.
Landskab:	Den største del af hovedøen består af gold stenørken. De nordlige kyster er præget af palmehaver, som efterhånden bliver færre på grund af øget bebyggelse. Næsten alle byer og landsbyer ligger på den nordligste del af øen.
Højeste punkt:	Jebel Ad-Dukhan (Tågebjerget), 134 meter.
Naturressourcer:	Olie og naturgas. Tidligere perler og ferskvand.
Industri:	Olie, gas, olieraffinering, aluminiumsprodukter og skibsfart. Bahrain raffinerer en del olie fra Saudi-Arabien og sender det videre ud på verdensmarkedet. En stor aluminiumsfabrik bruger gasressourcerne til at forarbejde importeret aluminium.
BNP pr. Indbygger:	20.500 \$ (2005)
Arbejdsstyrke:	380.000 mennesker. Heraf 44% uden bahrainsk statsborgerskab.
Erhvervsområder:	Industri 43%, handel og service 36%, regeringsansatte 20%, landbrug og fiskeri 1%
Arbejdsløshed:	15% (vurdering fra 1998). Arbejdsløsheden er størst i landsbyerne vest for Manama.
Befolkningsandel under fattigdomsgrænsen:	0%
National selvstændighed:	1971. Tidligere britisk protektorat.

Politisk styreform:	Konstitutionelt monarki (fra 2002). Tidligere emirat. Kongen udpeger regeringen samt en rådgivende forsamling (<i>shura</i>), som suppleres af et folkevalgt parlament (<i>majlis al nowab</i>).
Statsoverhoved:	Sheikh Hamad bin Isa Al Khalifa (Herre Hamad søn af Isa af Khalifa-slægten)
Regeringsleder:	Sheikh Khalifa bin Salman Al Khalifa (Herre Khalifa søn af Salman af Khalifa-slægten)

Kilder: Bahraíns regering (www.bahrain.gov.bh), CIA World Fact Book (www.cia.gov), Lande i lommeformat (se BAH. 261), Anthony Cordesman: Demographics and Economics in the Gulf (2001).

Bahrain og det moderne Arabien

Introduktion

Øriget Bahrain er eet af de små lande i Den Arabiske Golf – mellem Saudi-Arabien, Irak og Iran – der i løbet af de sidste par generationer har kunnet nyde godt af verdens voksende behov for olie, som netop denne del af verden kan tilbyde. Siden man i 1932 fandt olie på Bahrain – som det første sted i Golfen – har områdets livsbetingelser forandret sig voldsomt, og særligt fra 1970'erne er udviklingen gået stærkt. Men Bahrain er et lille land, og olien kan slippe op, lige så hurtigt som den er kommet frem. Udover de internationale oliekompanier har Bahrain derfor tiltrukket sig banker og finansselskaber, som kan investere de mange penge. Deres nye, imponerende bygninger er med til at gøre Bahrains hovedstad Manama til en moderne storby, der forsøger at ligne amerikanske forbilleder så meget som muligt. Byen udvides i disse år med adskillige store og moderne bygninger, bl.a. den nye 'Finanshavn', der vil skabe en imponerende *skyline* foran byens centrum.

Nogle mener, at Bahrain med sådanne byggerier kommer til at ligne alle andre storbyer og dermed mister sine særlige arabiske træk. Men de mange nye projekter vil netop vise et Arabien, som ønsker at være del af en international verden. Dette ses også i de bahrainske skoler, hvor engelskundervisningen er blevet vigtig - især i de mange nye privatskoler - fordi det er på den måde, man kan bringe både sig selv og sit land ud i en større verden. Det er der, Bahrains fremtid ligger – ifølge mange bahrainere.

Som sagt er Bahrain et ganske lille land. Der bor nu 700.000 mennesker, de fleste i hovedstaden Manama i det nordøstlige hjørne af den største ø, som også hedder Bahrain. Befolkningen er mangedoblet siden olieeventyret begyndte, og knap halvdelen af indbyggerne har udenlandsk statsborgerskab; især er der mange indiske og asiatiske indvandrere, som er kommet til Golfen for at tjene penge til sig selv og deres familier i hjemlandene. Kvinder kan fx blive hushjælp og babysittere hos velhavende familier, mens mange mænd arbejder på de nye byggerier og vej anlæg. De arbejder mindst 10 timer om dagen, får kost og et beskedent logi, men til gengæld ikke mere end et par kroner i timen. Med den løn kræver en indisk arbejder mindre end en bahrainsk familiefar, og derfor er mange bahrainere arbejdsløse – især blandt shi'a-muslimer, som udgør hovedparten af befolkningen. Løsningen for dem er en god uddannelse, som kan give et godt og vellønnet arbejde enten i finansverdenen eller på et regeringskontor.

'Vesternisering', modernitet og tradition

De unge bahrainere, som har mulighed for at tage og bruge en uddannelse, tager godt imod, hvad de opfatter som en stigende 'vesternisering' af deres land. De får flere jobmuligheder, og de får mulighed for at tage imod storbyens tilbud som fx biografer, shopping i store indkøbscentre og moderne restauranter. Andre bryder sig ikke om denne udvikling; nogle, også unge, nægter at sætte deres ben i de nye shoppingcentre, som skyder op som paddehatte uden for hovedstaden. De oplever de mange nye butikker – med tøj, musik og meget andet - som udtryk for en vestlig forbrugerkultur, som de ikke ønsker at overtage. Og især er de bekymrede over, at teenagedrenge og -piger i disse centre har fået mulighed for stævnemøder uden familiens vidende. De mener, at disse centre bryder med islamiske principper.

Mange ældre bahrainere ser imidlertid blot med nostalgi tilbage på det land, de kendte som børn. De synes at det moderne tempo er blevet for højt, og at det er synd, at børnene bruger mere tid med computerspil indendøre, i stedet for at lege på gaden med deres kammerater. De husker, hvordan det meste af det beboede område i deres barndom bestod af frodige palmehaver mellem rislende kilder, der stod i skarp kontrast til ørkenen på øens sydlige del. I dag har både palmehaver og ørken måttet give plads for nye bygninger og vej anlæg, som hele tiden må udvides af hensyn til flere biler og nye bebyggede områder. Store inddæmningsprojekter lægger endda nyt land til kysten for at skabe mulighed for de nye byggeprojekter.

Det er rigtigt, at moderniseringen har forandret meget på Bahrain. Men selv om både hverdagslivets tempo og hele landets udseende er helt anderledes end for blot et par generationer tilbage, er landet ikke blot blevet 'vesterniseret'. På en vis måde er den modernisering, som er så tydelig på Bahrain, den samme over alt i verden – også i fx Danmark. På samme tid er udviklingen dog forskellig fra sted til sted, og Bahrains forandring sker i sammenhæng med de vilkår og levemåder, landet har haft, også før olien blev den dominerende handelsvare. Bahrain har altid været et aktivt og udadvendt handelsfund, der har været afhængig af en international verden. Og samtidig har landets befolkning i århundreder – lige som nu – været stærkt præget af Islam og af beliggenheden mellem to centrale muslimske lande: det sunni-muslimske Saudi-Arabien og det shi'a-muslimske Iran.

Vandets velsignelser – Bahrains to have

De mange ferskvandskilder på den nordlige del af øen har i årtusinder gjort Bahrain til et ganske specielt sted i Den Arabiske Golf. I et hjørne af verden, som ellers domineres af ørkenen og atter ørken, er adgang til frisk vand af uvurderlig betydning. Det har givet mulighed for landbrug, og ved at være placeret ved kysten har det også givet fremmede skibe mulighed for at ankre op ud for Bahrain for at få friske forsyninger af drikkevand og madvarer. Derfor har Bahrain igennem hele historien spillet en central rolle i Golfen. Selvom hovedstaden Manama først for nylig er begyndt at ligne en storby, har den længe været et vigtigt mødested for købmænd og handlende fra Arabien, Persien og så langt væk som Indien. Navnet Bahrain betyder på arabisk *to have*. De to have kan være Golfens hav og kildernes vand, for Bahrains væsentligste livsbetingelse har netop været det vand, der strømmer inde på øen, og det hav som har forbundet landet med en større verden.

Oldtidslandet Dilmun

Inde midt på øen, i ørkenområdet, præges Bahrains landskab af titusinder af gravhøje; nogle enkelte, kaldet kongehøjene, er store, men de fleste er små sandtuer placeret tæt ved siden af hinanden. Gravhøjene ligger i et attraktivt område for ny bebyggelse, og i disse år forsvinder mange af dem for moderniseringens fremskridt. Men for 50 år siden lå de alene ude i ørkenen. Det var et imponerende syn, som lokkede bl.a. danske arkæologer til øen. Men i stedet for at grave i den ene gravhøj efter den anden, begyndte de at undersøge andre steder på øen. På den måde fandt de frem til, at Bahrain rummede både antikke byer og templer. På nordkysten dukkede en 4000 år gammel by op som havde været skjult i den høj, hvorpå portugisiske søfarere i 1500-tallet havde rejst et stort fort. Og nogle kilometer derfra fandt man i en anden høj resterne af et imponerende tempelanlæg.

Disse fund passede godt med hvad andre arkæologer tidligere havde fundet i Mesopotamien; det der nu er Irak, og som i den tidlige historie var et mægtigt rige. I gamle mesopotamiske skrifter kunne man læse om landet Dilmun, som skulle ligge i en afstand af Mesopotamien ligesom Bahrain. Dilmun blev både beskrevet som en vigtig handelsstation på vejen mellem Indien og Mesopotamien, men også som et helligt land, der næsten virkede som et paradys. Det har sikkert været de mange kilder og palmehaver, der har givet folk i Mesopotamien disse forestillinger.

Dilmuns betydning og de tætte forbindelser til Mesopotamien kan ikke mindst spores i de fine seglsten, som arkæologerne har fundet. Disse små sten er årtusindgamle købmænds kendemærker; hver har forskellige motiver indridset, og de fleste rummer figurer fra de mesopotamiske myter. For at kunne vise hvad der var hans, stemplede købmanden sine varer inden de blev bragt ombord på skibe til videre transport.

Sagnet om Gilgamesh

Beskrivelser af Dilmun har man dog ikke fundet på Bahrain, men på stentavler i Mesopotamien. I et berømt heltedigt tager en mesopotamisk sagnkonge, Gilgamesh, til Dilmun for at finde blomsten, der giver evigt liv, for på den måde kan han blive udødelig ligesom guderne. Han finder blomsten på bunden af havet, men da han udmattet kommer op på land, falder han i søvn. Mens han sover, kommer en slange og tager blomsten fra ham. Derfor fik slangen evigt liv – slangen kan jo skifte

ham og efterlade en gammel krop – mens mennesket måtte acceptere sin skæbne blandt de dødelige væsener

Perler

Nogle mener, at det faktisk ikke er en blomst Gilgamesh finder på bunden af havet, men at blomsten skal forstås som en perle. Ligesom det ferske vand er perler nemlig specielle for Bahrain og dette område. De findes på østersbanker nogle kilometer fra kysten, og Bahrain har altid været berømt for sine fine perler, som har været den vigtigste indtægtskilde for landet før olien dukkede op. For 100 år siden var over halvdelen af Bahrains mænd beskæftiget inden for perlefiskeriet. De fleste var dykkere, som udstyret med en næseklemme og et net dykkede ned for at samle østers. Det var farligt arbejde, for man skulle blive længe under vand. Oppe på båden skar man perlerne ud af de fundne østers. Man var som regel af sted i ugevis henover sommersæsonen. For at få tiden til at gå og for at få rytme i arbejdet brugte man musik og sang og spillede sammen. Kaptajnen havde endda ansat én mand, som kun var med for at lede sangen.

Denne sangtradition er det eneste fra perlefiskeriet, som i dag lever videre på Bahrain. Om vinteren mødtes perlefiskerne i særlige musikhuse, hvor de spillede og sang sammen, og det gør deres efterkommere og andre interesserede endnu.* Men selve fiskeriet forsvandt næsten fuldstændigt for 50-70 år siden. Først fordi folk i Europa og USA blev fattigere, og færre havde råd til at købe perler, og siden fordi man begyndte at kunne få billigere perler fra Japan. Heldigvis for Bahrain faldt dette sammenbrud for perlefiskeriet sammen med, at man begyndte at producere olie. Og det skulle vise sig at blive en langt mere indbringende handelsvare.

Olie - kilden til velstand og internationalisering

Udover perlefiskeriet måtte de fleste bahrainere for bare 50 år siden ernære sig med lidt landbrug i palmehaverne og lidt fiskeri ud for kysten – begge dele gav Bahrains to have mulighed for. Men gennem hele historien har Bahrain haft et rigt købmandsskab, som handlede med folk over fjerne afstande. De var imidlertid få om at dele landets goder; de eneste der tjente godt på perlefiskeriet var bådens kaptajn og den købmand inde i byen, som kunne sælge perlerne videre. I dag kan man dele en langt større sum penge, som landet tjener på olien. Men det er stadig kun købmændene og sheikhene fra den regerende familie, der er blevet virkeligt rige på olien. Også den almindelige bahrainer har dog mærket oliens forandringer, og ikke mindst har moderniseringen givet alle bahrainere langt flere muligheder end før.

Med den rige skibstrafik har Bahrain aldrig været isoleret fra omverdenen. Men med broen til Saudi-Arabien, som blev åbnet i 1986, blev landet for alvor forbundet med et fastland, hvor olien har skabt endnu større rigdomme. Det har givet Bahrainere mulighed for nemt at komme til Saudi, enten for at arbejde, for at shoppe eller for at tage på pilgrimsrejse til Mekka. Og det har givet saudiere mulighed for at komme til Bahrain, hvor de kan slappe af i et lille og mindre restriktivt samfund. Mange saudi-arabiske familier tager således på weekendtur til Bahrain. Ligeledes foretrækker en del europæere, der arbejder i oliefirmaerne på den anden side af Bahrains kyst, af samme grund at bo på Bahrain og tage turen over broen for at komme på arbejde.

Bahrain nyder på denne måde godt af at være nabolandets afslappede lillesøster og må forsøge at fastholde en fredelig og dog international stemning, som samtidig tager højde for Islams betydning for både bahrainere og saudere. Men som populært bosted og weekend-mål i Golfen er landet også presset af tæt trafik og stort behov for nye boligområder. Som nævnt forsvinder både palmehaver og gravhøje i denne proces, mens de store inddæmningsprojekter forandrer kysten og hele landets udseende.

Disse forandringer har imidlertid ikke kun konsekvenser for hvordan Bahrain ser ud på overfladen. Ferskvandskilderne, som for få årtier siden var Bahrains vigtigste ressource, udtømmes af overforbrug fra den voksende befolkning. Om få år kan man ikke længere få vand op fra borerne, og Bahrain må klare sig med rensset havvand, som allerede nu produceres på store anlæg.

---

* Perlefiskemusik fra 1950'erne og 1960'erne findes på 3 CD'er i mappen. De 3 CD'er er udgivet af Moesgård Museum i 2003.

Mens vandet med sikkerhed forsvinder, er det usikkert, hvorvidt oliehanerne løber tør inden for en overskuelig fremtid. Nye borer til vands og til lands finder hele tiden nye steder, hvor det sorte guld kan pumpes op. Men Bahrain er lille, og måske er også olieklenderne udtømt en dag. Moderniseringen af Bahrain fortsætter dog, og med stadig større styrke. Af samme grund er landets befolkning blevet opmærksom på, hvad det er for et samfund der forsvinder.

Traditionerne genoplives

Bahrains gamle landsbyer synes ikke mærket af moderniseringen i samme grad som hovedstaden og de nye byområder. Mange af disse landsbyers unge er arbejdsløse, og selvom flere og flere fortsætter skolegangen hele vejen til universitetet, har de ofte dårligere adgang til de samme gode uddannelser som de rigere byfolk. Landsbyens ældre har ofte været fiskere og bønder, som når muligheden bød sig kunne tage arbejde i et regeringsprojekt, for et olieselskab eller lignende. Med gamle, slidte huse og krogede gader ligner landsbyerne i højere grad 'det gamle Bahrain' – og sådan bliver det også opfattet af både dem der bor der, og dem der ikke gør. Landsbyerne og deres befolkning kaldes 'gammeldags' eller endda 'tilbagestående', men de er også 'oprindelige'; andre bahrainere mener at derude kan man opleve Bahrain, som det så ud før moderniseringen fik landet til at ligne alle mulige andre steder i verden. Dette synspunkt kendes mange steder i verden, men er selvfølgelig en grov forenkling - også landsbyerne har forandret sig med moderniseringen, ligesom 'det moderne' Bahrain ikke bare ligner andre steder. Bahrains landsbyer er altså hverken 'oprindelige' eller 'gammeldags', men de er uden tvivl forblevet fattigere end den hovedstad, der oplever sig selv som moderne.

De forskellige landsbyer er og har været kendt for at producere forskellige håndværk. Fra Karbabad kommer kurve og måtter af palmeplet; fra Beni Jumra kommer vævede tæpper og tekstiler; og fra A'ali midt på øen kommer lertøj, fordi jorden deromkring har særlig god ler og fordi gravhøjene i A'ali har været gode at bygge ovne i. I dag kommer mange turister, især arabere fra nabolandene, for at købe disse traditionelle varer, som man mener repræsenterer 'det ægte' Golf-Arabien. I takt med den øgede modernisering prøver de arabiske befolkninger at huske og fastholde deres rødder.

I den rigere landsby Jasra såvel som i Manama er der dannet centre, hvor håndværkere fra landsbyerne kan vise deres varer frem. Kurvemageren Saleh på Jasras håndværks- og kulturcenter fortæller, at han også bliver inviteret ned på den splinternye Formel 1-bane i ørkenen, når der er løb der. Formel 1-løbene og andre motorsportsarrangementer lokker både forretningsmænd og internationale tv-kanaler til det lille land, og ved sådanne begivenheder er det vigtigt at vise, hvordan det 'traditionelle' og 'ægte' Bahrain ser ud. Her spiller de gamle håndværk fra landsbyerne en central rolle.

Kamelløb, falke og festival

Sportsvognenes racerløb er en moderne udgave af de hestevæddeløb og kamelløb, som også foregår i landet, og som hele Golf-området er kendt for. Men også disse har fået fornyet betydning i det moderne Bahrain. Kamelen er et fantastisk transportmiddel i ørkenen. Men eftersom de fleste af Bahrains beboere har boet ved kysten og afstandene er små, har æsler været mere brugt inde på land, og transport over større afstande er nødvendigvis foregået med skib over vand. Derfor har kamelen ikke været et særligt vigtigt dyr på Bahrain – men det er det blevet de senere år. Kameler understreger den særlige arabiske identitet, hvor hver sheikh og beduin har sine kameler, som ikke alene kan bruges til transport, men også som handelsvare og som prestigefyldt konkurrencedyr. Som symbol på at Bahrain knytter sig tæt til Saudi-Arabien og de øvrige arabiske Golf-lande, er kamelen derfor blevet vigtig, og også Bahrain har sine kamelvæddeløb ikke langt fra Formel 1-banen.

På samme måde er falcken blevet et vigtigt symbol på Bahrain som arabisk land. Bahrains sheikhe – mændene i den regerende familie – har alle indtil flere falke, som de poserer med, når de inviterer gæster på besøg i deres *majlis*, mændenes stue og mødested. I vinterperioden tager de indimellem på jagt med deres falkonerer, men denne jagt foregår i Saudi-Arabien, Pakistan eller

Iran, for Bahrain selv er for lille til rigtig falkejagt. Falkene trænes hver dag i ørkenen, men falkonererne tager selv duer og andre fugle med, som falkene kan fange. Midt på øen ligger endda et falkehospital, hvor tilskadekomne fugle kan behandles. Falkene importeres i dyre domme fra især Centralasien, og viser sheikhens rigdom, magt og arabiske identitet.

Når Bahrains Nationalmuseum, som inde i Manama fortæller om stedets arkæologi, historie og traditionelle kultur, afholder kulturfestivaler, er landsbyens håndværkere og falkonererne med deres fugle fast inventar. Festivalerne holdes mindst to gange om året, i foråret og under ramadan-måned, og de er enormt populære både blandt bahrainere og turister. I rekonstruerede huse, hvor håndværkere, kogekoner, sælgere og andre kan vise deres ting frem, oplever flere end 100.000 mennesker hvert år hvad det traditionelle Bahrain vil sige. Og på samme tid oplever de, hvor forandret det meste af det øvrige Bahrain er blevet fra det billede, de får på kulturfestivalen. Dermed bliver de klar over, at Bahrain i dag er et moderne land, der har bevæget sig væk fra en tid med primitive huse og primitive håndværk. Men begge dele, både billedet af det moderne og af det traditionelle Bahrain, er nok kun et billede. Det er for rigtigt at kunne føle sig moderne, at bahrainerne – ligesom mange andre nationer i verden - har skabt og dyrker forestillingen om den traditionelle og helt anderledes fortid.

Sheikhe-styre og demokratiske reformer

Denne måde at se historien på har også en anden virkning. Bahrains befolkning er sammensat af en række forskellige grupper med hver deres opfattelse af stedets og deres egen historie. Men ved at se den historiske udvikling som eet og kun eet forløb, der går fra det traditionelle til det moderne Bahrain, bliver historien fælles for alle. Dette syn trodser alle uligheder mellem Bahrains forskellige steder, ideer og befolkningsgrupper. Bahrain har gennem historien været påvirket fra mange forskellige steder, og befolkningen er kommet til fra naboområderne og efterhånden fra fjernere områder. Der er folk fra Arabien og folk fra Persien, og fra begge steder kommer både sunni- og shi'a-muslimer. Disse regnes tilsammen for fire forskellige grupper, der alle har bahrainsk statsborgerskab, i modsætning til de mange indbyggere der kommer fra andre arabiske lande, fra Indien eller fra sydøst-Asien. Over for disse grupper er de bahrainere og optræder som et fællesskab. Men indbyrdes lægger de vægt på deres kulturelle og historiske forskelligheder og er meget bevidste om deres forskellige identiteter.

Også Bahrains herskere er gennem historien kommet fra naboområderne. Længe hørte øerne til det persiske storrige, der især var stærkt i 15-1600-tallet. Men også sheikhe fra Oman og Arabien har på skift erobret stedet, ligesom portugisere, hollændere og sidst englændere har haft overherredømmet i området. I 1783 erobredes Bahrain af en sunni-muslimsk arabisk sheikh, Ahmed Al Khalifa, og hans efterkommere har siden regeret over øen, bl.a. fordi familiedynastiet i 1800-tallet fik støtte af England, som var ved at opbygge sit verdensimperium. Den bahrainiske sheikh styrede derfor de indre anliggender på Bahrain, mens udenrigspolitikken blev klaret af de britiske myndigheder.

Efter en serie oprør og en øget vilje til selvstændighed i hele den arabiske verden opgav England sit herredømme i 1971, og Bahrain blev - ligesom de øvrige Golf-stater - et selvstændigt land. Oprøret på Bahrain handlede imidlertid også om interne forhold, for befolkningen mente ikke at få tilstrækkelig politisk indflydelse eller del i olieindtægterne. Derfor blev det et krav, at Bahrain fik sit eget parlament, hvor befolkningen kunne vælge nogle repræsentanter til at tage del i landets styre. Parlamentet åbnede i 1973, men efter blot to år blev det lukket igen, fordi sheikhene mente at det havde medført ustabilitet og kunne føre til nye oprør. Bahrain blev derfor fortsat styret suverænt af Khalifa-familien, som anført af statsoverhovedet, Sheikh Isa bin Salman Al Khalifa, og premierministeren Khalifa Al Khalifa, udpegede regeringen. Premierministeren er Sheikh Isas bror og har siden selvstændigheden i 1971 været regeringens leder.

I 1990'erne begyndte forskellige grupper igen at protestere mod regeringen og Bahrains styre, hvilket medførte megen uro, og mange fængslinger af politiske modstandere. Da Sheikh Isa i 1999 døde efter at have regeret landet i 38 år, vidste regimet at det var nødvendigt at åbne op for nye reformer for at undgå disse uroligheder, som truede landets stabilitet og økonomi - bl.a. ville vestlige firmaer undgå Bahrain hvis deres medarbejdere ikke kunne føle sig trygge.

I 2002 skiftede Sheikh Isas søn Hamad titel fra *emir* til *konge*, og det skulle markere overgangen til et nyt og moderne Bahrain. Parlamentet er blevet genåbnet, og befolkningen kan igen vælge 40 medlemmer til et underhus, mens regeringen selv udpeger 40 andre til *shura*'en, eller overhuset. Regeringen selv er dog fortsat ikke på valg, men bliver udpeget af kongen og premierministeren, som stadig er Khalifa Al Khalifa. Partier er ikke tilladt, men parlamentsmedlemmer har efterhånden fundet sammen i nogle grupper, som arbejder for de samme sager. Medlemmerne kan rejse lovforslag og stille spørgsmål til regeringen, men deres indflydelse er reelt beskedent. Mange bahrainere håber på, at parlamentet vil blive stærkere, når det får mere erfaring, men lige så mange er skeptiske over for, om demokratiet overhovedet har en fremtid på Bahrain.

Holdninger og udvikling

Denne kritik deles af flere, meget forskellige grupper. Dels findes på Bahrain etablerede, politiske bevægelser - bl.a. forbudte partier - der ikke mener, at det nuværende styre repræsenterer egentlig vilje til politiske reformer. De mener, at Khalifa-styret blot vil give omverdenen nogle positive indtryk, som skal gavne landets og især sheikhenes egen økonomi. Med forbudet mod egentlige partier er der ikke plads til politiske modstandere i parlamentet, og også fordelingen af de 40 medlemmer ud over Bahrain opfattes som urimelig. Parlamentets medlemmer er ligesom i England valgt ved, at en person vinder en hel kreds; men nogle af disse kredse er ganske små, mens andre tæller op mod 65.000 mennesker, primært i fattige områder.

Fra en anden front anklages parlamentet for at opildne til interne stridigheder og for at øge modsætningerne mellem Bahrains befolkningsgrupper. I parlamentets første arbejdsår kom en kendt, ung libanesisk sangerinde til landet for at give en pop-koncert. Hendes udfordrende tøjstil og fremtoning fandt mange provokerende og i strid med de islamiske principper, som en stor del af befolkningen fortsat ønsker skal skabe rammerne for forholdene i landet. Grupper i parlamentet krævede derfor koncerten aflyst, men da det ikke skete, tog unge mænd ud til koncertområdet og protesterede, bl.a. ved at kaste molotov-cocktails og andet skyts efter publikum og politi. Flere kritikere mente, at parlamentet igen måtte lukkes, hvis sådanne uroligheder var konsekvensen af dets debatter. Nogle af parlamentets stærkeste kritikere er sekulære og islam-skeptiske bahrainere, der mener at religiøse synspunkter har al for stor indflydelse, og at landet først kan udvikle sig til et rigtigt demokrati, når folk holder op med at tænke på, om de er sunni- eller shi'a-muslimer. De mener, at demokratiet først er muligt, når politikerne først og fremmest opfatter sig som bahrainere i fællesskab. Atter andre ønsker at religionens rolle skal styrkes, og at Bahrain hverken bør styres af Khalifa'er eller folkevalgte parlamentarikere, men af religiøse råd som fx i Iran.

Det lille land rummer således mange forskellige holdninger til, hvordan samfundet skal fungere og udvikles. Bahrain er inde i en vanskelig proces, hvor man søger at fastholde traditionelle værdier, dels religiøse og dels gennem sheikhe-styret og de tætte relationer til de arabiske nabolande. På samme tid håber man at kunne være et arabisk brohoved til især den vestlige verden, som lokker med både modernisering, økonomiske muligheder og sikkerhedspolitisk stabilitet. Langt de fleste er enige om, at Bahrain de senere år er kommet ind i en god udvikling. Men spørgsmålet er hvor langt denne udvikling kan og skal gå, og om de skridt der bliver taget er for små eller for store.

Islam på Bahrain

Introduktion

Under et ophold på Bahrain er det umuligt at overse den store rolle, som religionen islam, spiller i landet. Hvor man end kommer frem titter moskeers minareter frem mod himlen og fem gange om dagen kalder muezzinen til bøn. I de shiitiske landsbyer vidner recitation fra de religiøse forsamlingshuse om imamernes store betydning og kulørte eller sorte flag tydeliggør om man i øjeblikket fejrer en shiitisk glædesfest eller afholder en sørgehøjtid til minde om en afdød imam. I vejkruds og rundkørsler hænger religiøse skilte med den islamiske trosbekendelse, side om side med almindelige vejskilte, mens også de tilslørede, sortklædte kvinder og mændenes evindelige flytten af bedekransens perler mellem fingrene vidner om religionens udtryk og omfang. Ordet islam er afledt af det arabiske *aslama*, som betyder at overgive sig, underkaste sig og give sig hen – i betydningen totalt. Ordet er samtidig i familie med ord som *salim*, der betyder sund, hel og sikker samt *salam* med betydningen fred og tryghed. Bahrain var et af de tidligste lande til at omvende sig til islam. I følge et brev, som findes i kopi på Bahrains Nationalmuseum, skete dette allerede i år 629 to år før profeten Muhammeds død i Medina. Som et af de tidligste islamiske områder, bærer også det nutidige Bahrain præg af de splittelser, som islam er undergået i løbet af religionens lange historie. Tydeligst er i dag øens religiøse opdeling i de to muslimske hovedretninger: Sunni og shi'a. For bedre at forstå disse to religiøse traditioner er det nødvendigt først at kaste et blik på islams tidligste historie.

Profeten Muhammed og Koranens åbenbaring

Profeten Muhammed bliver født i Mekka i år 570. Endnu mens han er barn, mister han sine forældre og vokser derfor op hos farbroderen Abu Talib. I sit voksne liv ernærer han sig som handelsrejsende og bliver i denne forbindelse karavaneleder for den ældre, rige købmandsenke, Khadijah, som senere bliver hans første hustru. Ægteskabet med Khadija gør Muhammed økonomisk uafhængig og giver ham mulighed for at hellige sig religiøse tanker, som han gerne tænker i ensomhed i nogle huler i ørkenen. En nat i slutningen af måneden ramadan i år 610, da Muhammad er 40 år gammel, opholder han sig i en hule på bjerget Hira og modtager her sin første åbenbaring fra gud (sura 96:1-6), idet ærkeenglen Gabriel viser sig for ham og påbyder ham at forkynde guds ord til folk. Selvom Muhammed helt frem til sin død i 632 modtager nye åbenbaringer, spiller den første åbenbaringsnat en særlig rolle for muslimer, som den nat Allah åbenbarede koranen for Muhammed. Natten, som kaldes Den Guddommelige Bestemmelses Nat, *Laylat al-Qadr*, mindes stadig idag hvert år i fastemåned, *ramadan*, hvor den fejres med bøn og koranlæsning blandt muslimer verden over.

Efter sin åbenbaring begynder Muhammed at udbrede budskabet om Allah som den eneste gud, *monoteisme*, i modsætning til dyrkelsen i Mekka af mange forskellige frugtbarhedsguder og -gudinder, *polyteisme*. Han har imidlertid svært ved at overbevise folk om, at de skal skifte deres frugtbarhedskult og flerguderi ud med troen på den ene sande gud, Allah, og får derfor kun en lille kreds af tilhængere frem til han i år 622 beslutter sig til at udvandre til byen Yatrib, senere kaldet profetens by, *Medinat an-Nabi* eller slet og ret *Medina*. Stridighederne, som i Mekka har været vendt mod de arabiske polyteisters flerguderi, fortsættes i Medina i et opgør med de kristne og jøderne, som nægter at anerkende Muhammeds udlægning af religionen. Resultatet af stridighederne bliver et endeligt opgør med jødedommen og kristendommen, og et vigtigt skridt religionshistorisk, idet opgøret baner vejen for islam som en selvstændig religion, hvilket også afspejles i udviklingen af dens trosindhold og religiøse praksis. Hvor muslimerne i Mekka fx vendte sig mod Jerusalem, når de skulle bede, får Muhammed i Medina en åbenbaring om, at bederetningen, *qibla*, i stedet skal være med ansigtet vendt mod Mekka. Udvandringen til Medina, *hijra*, spiller således en vigtig rolle i udviklingen af islam, og regnes derfor også som muslimernes år 0, ligesom kristi fødsel gør det indenfor kristendommen. Mens vi i Danmark befinder os i år 2006, er man således ifølge den islamiske kalender i år 1427 på Bahrain og i den øvrige islamiske verden.

Efter tre skelsættende militære slag i Badr, Uhud og Hunain lykkes det Muhammed og hans hær at erobre Mekka i år 630. Her renser de den hellige sten, *Ka'baen*, for gamle gudebilleder og forretter for den muslimske bøn omkring den. To år senere leder han den første muslimske pilgrimsfærd, *hajj*, til Mekka, og indstifter dermed det ritual, som millioner af pilgrimme siden har udført og som

en sand muslim ifølge islams femte søjle skal udføre mindst een gang i sit liv. Få måneder efter hjemkomsten til Medina dør Muhammed og begravnes efter eget ønske i Medina, som blandt andet af samme grund den dag idag er en af islams helligste byer.

Splittelsen i sunni og shi'a-islam

Da Muhammed dør den 8. juni 632 har han ikke udvalgt en efterfølger. Dette resulterer i uenighed blandt muslimerne, om hvem der skal efterfølge Muhammed som leder, *kalif*, af den muslimske menighed, *umma*. Hvor nogle mener, at ledelsen skal overtages af en central person fra menigheden, mener andre, at efterfølgeren skal være af samme slægt som profeten. Det endelige valg falder på Abu Bakr, der var en af de første til at slutte sig til Muhammed, hvorfor han udnævnes som profetens efterfølger og det islamiske samfunds første leder, kalif. Allerede to år senere efterfølges han som kalif af Umar, som selv i 644 må vige pladsen for den tredje kalif, Uthman.

Ikke alle muslimer er imidlertid tilfredse med valget af de tre første kaliffer. De muslimer, som havde ønsket, at Muhammeds efterfølger skulle være et familiemedlem, havde ved hver ny udvælgelse peget på Ali, der udover at være profetens fætter også var hans svigersøn, idet han var gift med Muhammeds datter, Fatima. Da den tredje kalif Uthman bliver myrdet i 656, sørger disse muslimer kaldet Alis Parti, *Shi'at Ali*, (i dag Shi'a-muslimer eller shiitter) derfor for, at Ali bliver valgt som muslimernes nye leder. Ali bliver dermed den første af de muslimske ledere, som af både *sunniter* og *shiitter* regnes for menighedens retmæssige leder efter Muhammad, idet han på samme tid er sunniternes fjerde *kalif* og shiiternes første *imam* (656-661). Blandt andet derfor spiller Ali stadig idag en stor rolle indenfor shi'a-islam, hvor shiitter hvert år fejrer hans fødselsdag og på den 19.-21. ramadan mindes dagen for hans mord i Kufa i år 661.

Efter at Ali er blevet myrdet, lader ummajaden Muawija sig udråbe til sunniternes femte kalif i Damaskus, idet han betaler Alis ældste søn, Hassan, for ikke at gøre krav på at efterfølge sin far. Hassan dør kort tid efter, men får senere titel af shiiternes anden imam. I år 680 dør Muawija. Hans søn Yazid gør krav på kalifværdigheden, men også Alis anden søn og Hassans yngre bror, Hussein, gør krav på denne. Det kommer til et voldsomt opgør på sletten ved Kerbela, hvor Hussein og hans følge omringes af Yazids hær som lader mændene sulte og tørste ihjel, tager kvinder og børn til fange og på den 10. dag i måneden muharram myrder Hussein. Denne dato har siden været den mest centrale religiøse mærkedag for shi'a-muslimer, ligesom hele muharram betragtes som en sørgemåned.

På Bahrain såvel som i andre shiittiske områder, mindes man i dag tragedien ved Kerbala med store sørgeprocessioner og optog, besøg i de shiittiske religiøse forsamlingshuse, *matam*, og passionsspil, *ta'zija*. Hvor hele Muharram betragtes som en sørgemåned, er det dog særligt månedens ti første dage, som bruges på at genopleve tragedien fra Kerbala. Disse ti første dage mødes man hver eftermiddag og aften i matam, hvor historierne om slaget ved Kerbela læses højt og i både mændenes og kvindernes afdeling ledsages af gråd, hulken, jammer og klageråb. I byens gader går sortklædte mænd i sørgeprocessioner, hvor de i takt til shiittiske sørgesange, slår sig selv på brystet for at tage del i Husseins smerte. Det hele kulminerer på Husseins dødsdag den 10. muharram, hvor landsbyernes og hovedstaden Manamas gader om aftenen fyldes med sortklædte drenge og mænd, som i store processioner dramatiserer historien og tager del i smerten. Der frembæres kister dækket med sort klæde, som symbol for Husseins død, og nogle steder efterfølges optoget af kvinder og børn, som dramatiserer tilfangetagelsen af kvinder og børn i Kerbela. For at mindes martyrernes lidelse i Kerbela-slaget pisker mændene deres skuldre og ryg med jernpiske, mens andre morgenen derpå udfører, heydar, ved med et sværd (eller et barberblad) at ridse et lille snit i hovedbunden for at lade blodet flyde, som det ifølge historierne flød fra Husseins hovede, da han blev myrdet. Blandt sunnimuslimer er den 10. muharram, som også kaldes *Ashura*, en frivillig fastedag, og i Mekka åbnes Ka'abaens døre denne ene dag for besøgende.

Indenfor shi'a-islam er Ali og Hussein martyrer og kun deres direkte efterkommere anses for at være legitime ledere, imamer, indenfor islam. Efter Husseins død blev hans spæde søn Ali Zain, der var blandt de få overlevende fra Kerbela-slaget, derfor udråbt til shiiternes fjerde imam. Der er således stor forskel på imam-begrebet i henholdsvis sunni og shi'a-islam. Hvor imamen for shiitterne religionens leder, mens sunnitterne betragter imamen som den, der leder fredagsbønnen eller de daglige bønner i moskeen.

Indenfor den shiitiske verden er der flere forskellige former for shi'a-islam. Hovedparten af shiiterne – og blandt dem bahrainerne – tilhører den gruppe, som kaldes imammerne eller toloverne. De anerkender tolv imamer, hvoraf Ali er den første. Myten fortæller, at den tolvte og sidste imam er forsvundet på mystisk vis i år 874, men at han ved Dommedag vil vende tilbage til menigheden som Mahdi (den af Gud retledte) og genoprette den sande islam. Både i Iran og på Bahrain findes lokale myter blandt muslimer om, at også Jesus vil genopstå ved denne lejlighed. Imamismen har siden 1502 været statsreligion i Iran, hvor shahen herskede på den sidste forsvundne imams vegne. Den udgør desuden flertallet af den muslimske befolkning i Irak, Iran, Libanon og på Bahrain.

En mindre del af Shi'amuslimerne tror på, at der har kun har eksisteret 7 imamer. Disse kaldes *ismailitterne* efter den 7. imam eller slet og ret *syverne* og findes i dag i Indien, Pakistan, Syrien, Yemen og Østafrika. Hertil kommer en mindre gruppe shi'a-muslimer, *zaiditterne* eller femmerne, som kun anerkender fem imamer efter Ali og som i dag primært findes i Yemen.

På verdensplan regner man med at 10-15% af alle muslimer er shiiter, mens de resterende 85-90% er *sunni-muslimer* eller *sunnitter*. Dette navn har de fået fordi de i deres tro og religiøse praksis efterlever profetens sædvane, *sunna*. Foruden koranen lægger sunnitterne derfor stor vægt på Muhammeds levnedbeskrivelser, *hadith*, der anses som en vejledning til at leve det rigtige liv. Centralt i både sunnitternes og shiiternes tro og religiøse praksis er islams fem søjler.

Islams fem søjler

Islam er funderet på de fem søjler: Trosbekendelsen, *shahada*; bønner, *salat*; almisen, *zakat*; fasten, *saum* og pilgrimsfærden til Mekka, *hajj*.

Trosbekendelsen – *shahada*

Den muslimske trosbekendelse, *la ilaha illa Allah wa Muhammad rasul Allah*, lyder i dansk oversættelse: "Der er ingen gud uden Allah og Muhammed er hans sendebud". Trosbekendelsen gør dermed klart, at man som muslim kun må dyrke een gud, Allah, og at Muhammed er et ganske almindeligt menneske, som kun er særlig i den forstand, at Gud har udvalgt ham som sit sendebud til at videregive koranen til menneskeheden. At trosbekendelsen stadig i dag er meget central ses på Bahrain blandt andet af dens udbredte brug som dekoration i i hjemmet, som streamer i bilernes ruder og såmænd også på vejskilte ophængt nogle af Bahrains mange rundkørsler og kryds. I den shiitiske version tilføjes trosbekendelsen et ekstra led, som pointerer, at Ali er guds ven, *wali Allah*.

Bønner – *salat*

Den anden af islams søjler er de fem daglige bønner, *salat*. Den første bøn, *fajr*, udføres før solopgang, *zuhr* udføres omkring middag, *'asr* finder sted sent på eftermiddagen, *maghrib* ved solnedgang og den femte og sidste bøn, *'isha*, udføres når det er blevet helt mørkt. Da bedetidspunkterne følger solopgang og solnedgang, ændres tidspunktet for bønnens udførelse sig en lille smule dag for dag. Forud for den faktiske bøn udråbes en indkaldelse, *adhan*, til bøn. *Adhan*-kaldet til de fire dagsbønner lyder: *Allah er den største (x4). Jeg bevidner, at der er ingen anden gud, end Allah (x2). Jeg bevidner, at Muhammad er Allahs Sendebud (x2). Kom til bøn (x2). Kom til frelse (x2). Allah er den Største (x2). Der er ingen anden gud end Allah (x1)*. I *adhan*-kaldet til morgenbønner tilføjes en ekstra linje: *Bøn er bedre end søvn (x2)*. Intervallet mellem indkaldelsen til bøn og den faktiske udførelse af bønner varierer alt efter, hvilken af de fem daglige bønner, der er tale om. Indkaldelsen forud for bønner sikrer, at den enkelte muslim kan nå fra sit hjem til moskeen eller hvis man (som kvinder og børn ofte gør det) beder i hjemmet, nå at vaske sig rituelt, iføre sig en bedekappe, *mishmah*, og brede et bedetæppe ud.

I forbindelse med den muslimske bøn er der således en række praktiske og religiøse anvisninger, som skal følges. For både mænd og kvinder gælder det fx, at de skal foretage rituel afvaskning, *wudu*, forud for bønner. Her vaskes ansigt, hænder, arme til albuerne og fødderne. Som en ekstra renhedsforeskrift stiller man sine sko udenfor moskeen, inden man går til bøn, ligesom man heller ikke bærer sko indenfor i et arabisk hjem. Som nævnt anvender kvinder og piger, som beder i hjemmet en særlig bededragt, *mishmar*, som dækker kroppen og adskiller den religiøse bøn fra andre hverdagsgøremål i hjemmet. I forbindelse med de daglige bønner anvendes som regel et bedetæppe til at knæle på under bønner, hvad enten den foregår i moskeen, hjemmet eller på rejse. De daglige bønner skal alle foretages med ansigtet rettet mod muslimernes hellige by, Mekka. For altid at kunne afgøre, hvor Mekka og dermed bederetningen, *qibla*, ligger, er nogle

bedetæpper udstyret med et kompas. I moskeen er bederetningen dog altid angivet med en bedeniche, *mihrab*, i moskeens væg.

Shi'a-muslimer slår de fem daglige bønner sammen til tre, som udføres morgen, middag og aften. Under bønnen berører Shi'a-muslimerne ikke selve bedetæppet med panden, når de knæler, men bruger en bedesten, *turbah*. Bedestenen kan være firkantet, rund eller manglekantet og er som regel fremstillet af ler fra Kerbela-sletten i Irak, hvor imam Hussein i 680 led martyrdøden. I forbindelse med urolighederne i Irak har det imidlertid indimellem været svært at skaffe bedesten herfra, hvorfor bedesten af ler fra andre shiitiske religiøse byer, som fx Mashad i Iran også anvendes blandt bahrainske shi'a-muslimer. Nogle bahrainske shiitter mener, at man ved at spise ganske små bidder af bedesten fra Kerbela kan få styrke. Også shiiternes rituelle afvaskning forud for bønnen er en smule forskellig fra sunniternes.

Almissen – zakat

I forhold til den tredje søjle, som er almissen, *zakat*, er der imidlertid ingen nævneværdige forskelle mellem sunnitter og shiitter. Særligt i forbindelse med fastemånedens ramadan samler man i organisationer, butikker, moskeer og lignende ind til fattige og trængende. Men også gennem den resterende del af året regnes det som godt at give almisser.

Fasten – sawm

Ifølge koranen er det desuden en religiøs pligt, *fard*, for en troende muslim at faste en gang om året i den muslimske kalenders 9. måned, *ramadan*. I 30 dage faster man derfor fra det øjeblik, hvor man med det blotte øje kan skelne en hvid tråd fra en sort til øjeblikket, hvor dette ikke længere lader sig gøre. Udtrykt på en anden måde skal man derfor fra solopgang til solnedgang afholde sig fra mad og drikke samt være seksuelt afholdende. Fastens formål er, foruden solidaritet med de fattige, en øget gudsbevidsthed, *taqwa*, hos den enkelte muslim. Fasten gælder alle voksne muslimer, med undtagelse af små børn, svagelige ældre eller syge, folk på rejse og kvinder som enten har menstruation eller er gravide. I tilfælde af mistede fastedage i ramadanmåneden som følge af fx rejse, graviditet eller sygdom udskydes fasten til et senere tidspunkt. I løbet af fastemånedens fejres en række religiøse højtider, som beskrives mere indgående i det følgende afsnit.

Pilgrimsfærden til Mekka – hajj

Den femte og sidste af islams søjler er pilgrimsfærden til Mekka, hajj, som det forventes, at enhver troende muslim mindst en gang i sit liv skal foretage. Hvor det for mange muslimer er dyrt og besværligt at foretage denne rejse, er det relativt nemt for de fleste bahrainere på grund af landet broforbindelse til Saudi-Arabien. Særlige pilgrims-pakkerejser fra et væld af rejsebureauer på øen gør det desuden økonomisk overskueligt at foretage pilgrimsfærden, hvorfor mange bahrainier tager på hajj flere gange i løbet af deres liv og mange endda med jævne mellemrum. Den store eller kollektive pilgrimsfærd, *hajj*, kan påbegyndes umiddelbart efter ramadanen i måneden den 10. muslimske måned, *shawal*, og skal afsluttes i den 12. og sidste måned, *Thul al-Hijja*. Men først fra den 8.-12. Thul al-Hijja finde pilgrimsfærdens vigtigste ritualer sted, og for at gennemføre hajj skal man derfor være tilstede i Mekka og deltage i ritualerne i dette tidsrum.

Ved ankomsten til Mekka, hvor kun muslimer må komme ind, iklæder pilgrimmene sig en hvid pilgrimsdragt, *ihram*. Dette gøres blandt andet for at udjævne alle uligheder mellem pilgrimmene og for skærpe koncentrationen om pilgrimsfærdens vigtigste formål: Gudsdyrkelsen. Blandt de vigtigste ritualer under pilgrimsfærden udføres, *tawaf*, hvor man bevæger sig rundt om den hellige steen, Ka'baen, 7 gange. Derudover drikker man vandet fra den hellige kilde, *Zam-Zam*, og foretager et rituel løb mellem højene Safa og Marwa 7 gange. På andendagen sker en rituel stening af satan ved djævelsøjlerne, der ofres et får, og inden afrejsen fra Mekka omkredser man igen Ka'baen 7 gange.

Pilgrimsfærden til Mekka udføres på omtrent den samme måde af både sunnitter og shiitter, mens der i det efterfølgende besøg i Medina er en række forskelle. Heraf blandt andet shiiternes særlige pilgrimsfærd til gravene for Profeten Muhammeds datter Fatima og fire af shiiternes tolv imamer. Foruden den store pilgrimsfærd, *hajj*, kan både sunnitter og shiitter hele året igennem udføre en mindre pilgrimsfærd, *umra*, som også betegnes den individuelle pilgrimsfærd. Herudover har shiitterne en del andre valfartsmål i Irak og Iran, heriblandt Imam Husains gravmoské i Kerbela og Imam Alis gravmoské i Najaf.

Fastemåneden Ramadan og midtvejsfesten Girgaun

Som nævnt ovenfor er den 9. måned i den islamiske kalender fastemåneden *Ramadan*. Da den islamiske kalender følger månen (og ikke som den gregorianske solen) rykker fastemåneden hvert år omkring ti dage frem på året. Således faldt ramadanen i 2004 fra 14. oktober til 13. november og i 2005 fra den 4. oktober til den 3. november. Hvornår ramadanen helt præcis begynder afhøres imidlertid ved at kigge på nymånen. Når ramadantiden nærmer sig forsamles man på Bahrain derfor enten ved havet eller på en af hovedstaden Manamas høje skyskrabere for at iagttage nymånens stilling på himlen. I denne forbindelse er der udbredt diskussion, om hvorvidt man må tage moderne opfindelse som kikkerter og teleskoper til hjælp eller om ramadanens begyndelse kun kan iagttages med det blotte øje!

Fastemåneden regnes for hellig blandt muslimer, fordi det var i denne måned, at koranen åbenbares for profeten Muhammed. Samtidig er fasten som nævnt ovenfor den fjerde af islams fem søjler og afholdes for at tænke på de fattige samt vise selvdisciplin. I fastemåneden må man derfor ikke spise fra solopgang til solnedgang, ligesom man heller ikke må ryge, drikke eller have seksuel aktivitet. Først når solen går ned, må man bryde fasten og sammen med familien spise nogle af alle de gode retter, som særligt laves til ramadan. Hele måneden kan man i de bahrainiske aviser læse artikler om kostvejledning med forslag til, hvordan man sundest bryder fasten. Blandt rådene er et af de mest praktiserede, at man ved fastebrud starter med at spise tre, fem eller syv dadler til et glas youghurt med mynte for at få maven i gang. Herefter er det tilrådeligt at gå i moskeen og bede aftenbønnen, hvorefter man ved hjemkomsten kan spise et større måltid sammen med familien. Som muslim faster man særligt i ramadanmåneden, men kan ligeledes faste enkelte dage året igennem for at tænke på de fattige. Men selvom fasten er den primære religiøse aktivitet i ramadanen, indeholder måneden også mange andre religiøse begivenheder.

Midtvejsfesten Girgaun

Midtvejs i ramadanen afholdes en stor fest, *girgaun*, som er en tradition, der med lokale variationer fejres i hele Den Arabiske Golf. Den bahrainiske udgave af festen minder på mange måder om den danske fastelavnsfest. Børnene klæder sig ud i kopier af traditionelle festdragter, båret til fx bryllupper, og samles i gaderne. Her danser de lidt ældre drenge en dans, hvor en af dem bærer en hestedansedragt, *fraysah*, mens de andre spiller tromme og synger. De yngre børn går fra dør til dør, hvor de synger forskellige girgaunsange. En af de hyppigst sunge er i dansk oversættelse:

Girgaun

mange glade hilsener
oh fastende
natten er kort
i måneden ramadan
Allah, Allah, Allah
må Allah passe på dine børn
dine elskede børn
hans sværd banker på døren

girgaun

må Allah passe på ham for hans mor
og belønne hende for hans byrde
oh fællesskabets midtpunkt
mod regn og våben
girgaun

Efter sangen modtager børnene slik, nødder, kikærter og mønter, som de bringer med videre i hjemmelavede eller købte taskeposer i forskellige designs. Hvis børnene ikke modtager slik fra husets beboere, råber de: "*Giv os ristede kikærter, sådan at du selv vil blive brændt op af ild*" eller "*Girgaun, din bedstemor er hornenes mor*". Sidstnævnte er meget krænkende. I forbindelse med Girgaunfesten er det også kutyme at give gaver til familiens og nære venners børn. I de senere år er det blevet populært at give gaveæsker med et fotografi af enten gavegiveren eller modtageren. Ifølge bahrainerne er der forskellige udlægninger af, hvorfor man overhovedet fejrer Girgaun. Hvor sunnitterne blot fejrer festen som en markering af ramadanfastens midterste dag, fejrer shiitterne dagen som en fødselsdagsfest for imamen Hassan Ali ibn Abi Talib.

Imam Alis død

På samme tid som ramadanen er rammen om en shiitisk glædesfest i anledningen af fejringen af en imams fødselsdag, er den også rammen om sørgehøjtid, som afholdes i ramadanens slutning til minde om den første imam, Alis, død i Kufa i år 661. Den 19.-21. ramadan afholdes der derfor sørgeprocessioner og optog på samme måde som ved markeringen af imam Husseins død i sørgemåned Muharram.

Den Guddommelige Bestemmelses Nat, *Laylat al-Qadr*.

I ramadanens sidste ti dage regnes det for særligt vigtigt at bede og læse koranen, da det var i denne periode at koranen åbenbarede. Man ved ikke nøjagtigt, hvornår koranen åbenbarede, men myten fortæller, at man kan få opfyldt alle sine ønsker og bønner, såfremt man udsender et ønske eller en bøn netop i åbenbaringsøjeblikket. Da man ved, at dette øjeblik falder på et tidspunkt indenfor ramadanens ti sidste dage, mødes man på disse dage i moskeen og i de shiitiske forsamlingshuse, *matam*, for at læse i koranen og bede. På samme måde afholder man i ramadanen, men særligt dens ti sidste dage, konkurrencer i skolerne, hvor eleverne dyst i smukkeste og mest fejlfrit at recitere koran. At kunne recitere koranen fejlfrit og smuk er samtidig en dyd, som mange muslimer mener belønnes af Allah på Dommmedag.

En hel masse ritualer knytter sig til disse sidste ti dage af koranen. En af disse er blandt persiske shiiter at mødes i *matam*, hvor de i løbet af en nat beder 100 bønner. Kvinderne, som har deres egne *matam* eller særskilte afdelinger, slår for hver bøn en knude på en snor, som så i følgende år har karakter af amulet og kan beskytte indehaveren mod uheld og onde øjne. I løbet af samme nat reciteres hele koranen og ritualet afsluttes med i mørke at lægge koranen på hovedet for at udtrykke sin ære overfor den hellige bog.

Ramadanens afslutning, Eid al-Fitr

Ramadanen afsluttes som den begynder med at nymånen iagttages til dens stilling på himlen fastslår at fasten er endt. Herefter afholdes en stor fest, *Eid al-Fitr*, hvor man besøger familie og venner, får nyt tøj, giver gaver og affyrer fyrværkeri. Ligesom man ved ramadanens begyndelse sender kort til familie og venner med ønsket om Ramadan Mubarak, Glædelig Ramadan, er det også til ramadanens afslutning, *Eid al-Fitr*, kutyme at sende lykønskingskort afsted med ønsket om glædelig fest.

Et besøg på Abdel Rahman Kanoo International School

Klokken er halv otte om morgenen, da vi ankommer til Abdel Rahman Kanoo International School, samtidigt med skolens elever. Det er Ramadan 1425 – eller November 2004. Det er fastetid, for solen står allerede højt på en klar himmel. Ved ankomsten mødes vi af højtlesning af Koranen, som strømmer ud af højtalterne ved indgangen. I Ramadan læser nogle af skolens elever hver morgen højt af den hellige bog. Det var i Ramadan-måned, at profeten Muhammed modtog sin første åbenbaring af Koranen, og ligesom i det øvrige bahrainiske samfund er det også i skolerne særligt vigtigt at læse bogen i denne måned.

Kanoo-skolen ligger i udkanten af den nyetablerede by Medinat Zayed, som bærer navn efter De Forenede Arabiske Emiraters grundlægger og første præsident Sheikh Zayed, hvis rundhåndede donation har grundlagt byen. Skolen selv bærer på samme måde navn efter overhovedet i én af de rigeste og vigtigste købmandsfamilier på Bahrain, Abdel Rahman Kanoo. Det er en privat skole, grundlagt på ønsket om en mere moderne uddannelse for bahrainiske børn og som en del af familiens forretninger. Skolen er én af mange nye private skoler på Bahrain, og dens imponerende, moderne bygninger blev først indviet i 2003.

Koranen og Skolen

I gamle dage – dvs. for ca. 100 år siden – var Koran-skoler den eneste form for skoler på Bahrain – her undervistes kun i Koran-læsning og Islam, og eleverne var udlært, når de kunne demonstrere et stort kendskab til Islams hellige skrift. Inde på Nationalmuseet i hovedstaden Manama kan man se en rekonstruktion af en Koran-skole, hvor børnene sidder i sandet i en palmebladshytte og læser i løse Koran-blade, som ligger på en gammel blikspand, der skal gøre det ud for et bord. Læreren er en hvidskægget gammel mand, der er *mutawa*, dvs. en religiøs lærd. *Mutawa*'er findes endnu i de bahrainiske landsbyer og bykvarterer; det er fx ham man går til, når man skal have underskrevet sin forlovelses- og ægteskabskontrakt.

Når man i dag træder inden for på en skole som Abdel Rahman Kanoo International School får man indtryk af, at der er sket en del siden da. Skolen er langt fra det billede, vi har fået på Nationalmuseet. Gennem den imponerende, søjlebårne indgang kommer vi ind i en stor hall; i midten sidder skolens sekretærer bag en cirkelformet skranke og tager imod skolens gæster, samt elever der har spørgsmål eller meddelelser. Vi bliver bedt vente i de bløde lædersofaer ved siden af. Her mødes vi kort efter af skolens informationschef, som vil tage os med rundt på besøg i forskellige klasser.

Hun forklarer først lidt om skolen. Som sagt er den meget ny, men den er allerede blevet anerkendt som én af de bedste skoler i landet. Man er endnu i gang med at forberede skolen og dens lokaler til, at der kan være klasser for alle de tre hoveddele i skoleuddannelsen på Bahrain: grundskole (1.-6. klasse), mellemskole (7.-9. klasse) og overbygning (10-12. klasse). Skolen har endnu ikke elever, der er gamle nok til overbygningen. Efter 12. klasse, når man er 18-19 år, kan man forlade skolen for at finde et arbejde, tage en teknisk uddannelse, eller fortsætte på universitetet.

Som privatskole skal elevernes forældre betale for skolegangen, i modsætning til de gratis regeringsskoler. Som de fleste andre privatskoler på Bahrain prioriterer Abdel Rahman Kanoo skolen engelskundervisning meget højt; og det er derfor privatskoler er blevet så populære i de senere år. Mange steder undervises endda kun på engelsk, men på Abdel Rahman Kanoo skolen undervises halvdelen af tiden på engelsk og halvdelen på arabisk – for alle klasser og årgange. Skolen forsøger på denne måde på én gang at være meget international, men også at tage udgangspunkt i skolens egen beliggenhed i den Arabiske Golf. Lærerne kommer både fra Bahrain og fra andre lande, både arabiske og vestlige.

Efter denne introduktion vil informationschefen tage os med rundt til forskellige timer på skolen. Og ligesom vi ude foran skolen blev mødt af Koran-læsning, læses Koranen også i den klasse, vi først besøger. I denne 3. klasse sidder pigerne i den ene side af lokalet og drengene i den anden, mens de læser højt for hinanden. De læser fra det 30. og sidste hæfte af Koranen, som de nu har

gennemgået for første gang i deres skoletid. Læreren, som er en yngre bahraisk kvinde, forklarer teksten, men lægger i øvrigt vægt på, at eleverne læser Koranen tydeligt og smukt. Ligesom i de gamle Koran-skoler er læsning fra denne vigtige bog en del af skoleskemaet også i de moderne skoler på Bahrain. Her lærer vi, at selvom skolens udseende og indhold har forandret sig meget, er der også noget der varer ved i de bahraiske skoler.

Sange til Fædrelandet og Moderen

I den næste time er der musik på skoleskemaet. Her besøger vi en 4. klasse, som er ved at lære at spille klaver. I første del af timen kommer eleverne efter tur op til klaveret for at spille en lille sang, de har øvet sig på. Derefter overtages klaveret af den unge lærer, som selv er studerende ved Bahraisk musikonservatorium. Nu spiller han, mens eleverne synger til. Den ene sang kender vi godt; det er Bahraisk Nationalsang, som også bliver sunget, når skolen holder morgensamling. Den kan eleverne også rigtig godt – og højt! De andre sange er også arabiske, og vi kender dem ikke. Vi får forklaret, at de dels handler om Fædrelandet og dels er en hyldelse til Moderen som den, der binder hele familien sammen. Til nogle af sangene spiller musiklæreren på sit yndlingsinstrument, *lut*. Et *lut* er et klassisk arabisk strengeinstrument; det minder lidt om en guitar med flere strenge. Klaveret er til gengæld ikke et typisk instrument i klassisk arabisk musik. Også her viser skolen, at den ønsker både at bruge traditionelle midler – som fx *lut*'en – og nye, internationale – som fx klaveret – i undervisningen.

Internet-lære

Med *lut*-musik og fædrelandssange i ørerne fortsætter vi videre til den næste time. Her kigger vi indenfor hos en 6. klasse, som har computerundervisning. I denne time har klassen fået en øvelse, som går ud på at finde nogle bestemte oplysninger på internettet. Undervisningen foregår på engelsk, for læreren er en amerikansk kvinde – men de hjemmesider, oplysningerne hentes fra, kan både være på arabisk og på engelsk. Læreren diskuterer herefter med eleverne, hvorvidt man kan have tillid til de oplysninger, man finder på nettet. Øvelsen går derfor også ud på at finde ud af, hvem der står bag hjemmesiden, og hvem der har skrevet de tekster, de skal bruge. I dette tilfælde finder eleverne frem til, at oplysningerne om det land, de vil vide noget om, stammer fra et amerikansk universitet. Derfor mener både elever og lærer, at informationen er troværdig.

Sproglaboratoriet

Det seneste tiltag i skolens undervisningsmetoder er sket i engelskundervisningen, og det vil informationschefen også gerne vise os. Hun tager os med til en engelsktime i det såkaldte 'sproglaboratorium'. Her sidder eleverne i hver sin boks og kan med høretelefoner på ørerne lytte til en indspillet højtlesning af den samme tekst, som de også sidder med foran sig. Bogen, de læser fra i denne time, hedder meget passende 'The best new thing'.

For mange bahraiskere er gode sprogkundskaber en vigtig fremtidssikring, og derfor er engelskundervisningen blevet så stærkt et element på de private skoler. Mange bahraiskere foretrækker at tage til USA eller England for at studere eller arbejde nogle år, for derefter at vende tilbage og bruge deres erfaringer på Bahrain. Flere og flere bahraiskere bliver ansat i firmaer, der enten er afdelinger af eller handler med store internationale virksomheder, og her er engelskundskaber en væsentlig forudsætning for at få et godt arbejde. En del af Abdel Rahman Kanoo skolens elever er tosprogede hjemmefra, fordi én forælder er arabisk, mens den anden er fra udlandet. Disse elever er vant til at skulle bruge to sprog, og ligesom skolen og de øvrige elever vil de meget gerne udvikle deres muligheder for at udnytte disse gode sprogkundskaber til at skabe en god fremtid for sig selv – og for Bahrain!

Det viser sig, at ideen til dette sproglaboratorium faktisk er taget fra en sprogskole i København. Abdel Rahman Kanoo skolens pædagogiske leder er fra Bahrain, men hun er uddannet i Danmark, og her lærte hun selv dansk på denne måde. Det virkede så godt, at hun også ville prøve det på Bahrain.

Årets festforestilling: De fire årstider

I dagens sidste time får vi som gæster lov til at sætte os i de bløde stole i skolens store auditorium. I dag bliver lokalet brugt til teatersal, for et par klasser er i gang med at forberede skolens årlige varieté, hvor eleverne synger og danser for forældre og andre med tilknytning til skolen.

Temaet for årets festforestilling er de fire årstider. Sangene handler om vinterens sne, forårets blomster, sommerens behagelige varme og efterårets regn. Der er både drenge og piger på scenen, som går op i deres roller med liv og sjæl, trods det at der endnu er en del øvelse tilbage, før showet er klart.

Underviseren er også her en amerikansk kvinde, og både undervisning og sangene er på engelsk – fx den kendte musicalvisen 'I'm Singing in the Rain'. Det underlige er, at årstiderne på Bahrain slet ikke er de samme som dem, der synges om. Vejret i den Arabiske Golf er meget konstant, og man regner kun med to egentlige årstider, som kan underinddeles i en række mindre perioder, hvor det fx plejer at blæse fra en bestemt retning, give regn el. lign. De overordnede årstider kaldes simpelthen sommer og vinter, men modsat de fleste mennesker i den nordlige del af verden opfatter Golfens befolkninger vinteren som den behagelige årstid. Her er varmen ikke så voldsom – ca. 15-25 grader – mens sommerperioden fra april til oktober er meget varm og meget fugtig. I den tid undgår man helst at opholde sig udendørs, mens solen står på.

De årstider, der synges om i elevernes forestilling, er altså dem, man kan opleve i Europa eller Nordamerika. Det er samtidigt dér, mange af disse børn drømmer om at rejse hen enten for at tage en uddannelse eller få et godt job. Ved at lave en forestilling om de 'vestlige' årstider frem for de 'Golf-arabiske' viser man, at det er den vestlige verden børnene uddannes til; det er her elevernes fremtid ligger. Man kunne måske ligefrem sige, at børnene lærer om den moderne verden, også når det kommer til årstiderne.

Men det er naturligvis forkert. Årstider kan ikke være moderne. Årstider er en måde at beskrive årets gang, det sted man bor. I Europa og Nordamerika passer det bedst at have fire forskellige årstider – på Bahrain passer det bedst at sige, at der kun er to. Når man på Abdel Rahman Kanoo International School vælger at lave en forestilling med fire årstider, er det fordi man så gerne vil understrege det forhold, at skolen er international, fordi det er en måde at gøre Bahrain moderne.

Men man bliver ikke moderne, bare fordi man er international og importerer alting – selv et par ekstra årstider – fra det store udland. Man bliver moderne, når man udvikler sig ud fra forholdene på det sted hvor man bor, og derfor kan det være godt at se, hvordan man gør andre steder. Det er derfor Abdel Rahman Kanoo skolen både har bahrainske og udenlandske lærere, fordi det giver en forskellighed i baggrund og inspiration, som giver flere muligheder for skolen og dens elever. Det er også for at tage udgangspunkt i det sted man bor, at man fortsat lægger stor vægt på Koranlæsning og Islam på skolen. Men problemet er, at hvis Islam er det eneste der ikke er importeret fra det store internationale udland, kommer det nemt til at se ud som om det er gammeldags og ikke en del af det at være moderne.

De bahrainske skoler – og blandt dem Abdel Rahman Kanoo International School – beviser det modsatte. Man kan sagtens lægge stor vægt på religion og samtidigt udvikle og modernisere sig. Man skal netop passe på, at man sørger for at bygge videre på noget af det man allerede har, når man vil udvikle samfundet. Og det er det, de bahrainske skoleelever skal – ligesom skoleelever overalt i verden.

Aktivitetsforslag

En skoledag på Bahrain

Som det kan ses af de forskellige skolebøger og undervisningsplakater i denne samling, består skoleskemaet på Bahrain af mange forskellige fag – arabisk, matematik, religion, geografi, kemi, samfundsfag m.fl.

Nedenfor er nogle forslag til øvelser, hvor I kan prøve kræfter med det arabiske alfabet og de arabiske tal. Et andet element, som er vigtigt i de bahrainiske skoler, er højtlesning fra Koranen. Det er en særlig dyd at kunne læse højt og smukt fra den hellige bog, og nogle kan endda recitere den udenad. Med den vedlagte tekst kan I også læse højt fra Koranen, både på arabisk og på dansk.

Det arabiske alfabet

Det arabiske alfabet består udelukkende af konsonanter. Man kan i en tekst markere vokallyde med streger, men det sker som regel ikke. Koranen har dog også vokalstreger, for at man skal være helt sikker på ordenes betydning.

Det arabiske skriftssprog er ens for alle arabiske lande, fra Marokko i vest til Irak og Golf-landene i øst. Talesproget er præget af forskellige dialekter og varierer meget; det kan være svært for en marokkaner og en bahraini at forstå hinanden. Jo bedre uddannelse, jo mindre bliver disse forskelle.

I kan bruge følgende genstande i samlingen til at arbejde med det arabiske alfabet:

Alfabetbrikker (BAH. 62)

Find de forskellige arabiske bogstaver og tal. I kan stille dem op i den rigtige alfabetiske rækkefølge, I kan finde dem ud fra deres navne og lyde, og I kan sætte ord sammen ud fra samlingens ordliste eller fra de øvrige undervisningsplakater.

Nedenfor ses et transkriberet alfabet – dvs. en liste over de arabiske bogstaver 'oversat' til latinske bogstaver. Hvert bogstav har et navn, fx 'Alif', og en lyd, fx 'a'.

Plakat med arabisk alfabet (BAH. 65)

Her kan I øve navne og lyde på de arabiske bogstaver. Alfabetet kan synges med den samme alfabetsang som man bruger i Danmark, ved at synge bogstavernes navne: 'Alif – ba – ta – tha - djim – Haa' osv. Den sidste linie må I digte selv.

I kan også bruge plakaten og ordlisten til skriveøvelser. Brug desuden de øvrige undervisningsplakater, hvoraf nogle er på både arabisk og engelsk.

De arabiske tal (BAH. 64)

Også de arabiske tal er anderledes end de europæiske. Faktisk er tallene indiske og er via Arabien kommet til Europa. De europæiske tal er altså en 'oversættelse' af de arabiske.

NB: Transkription af tal, bogstaver, en Korantekst samt en ordliste ligger længere fremme i mappen.

Modeshow og henna

Modeshow med arabiske dragter

Samlingens kasse 3 indeholder mange forskellige dragter bahrainiske klædedragter. I kan for eksempel afholde et modeshow med dragterne eller fremstille jeres egne kopier af disse. Nedenfor ses de forskellige typer af klædedragter:

Hverdagsklædedragter

- til mænd, kvinder og børn
- til sommer og vinter
- til ude og hjemme
- fritid

Festdragter til mænd, kvinder og børn

- girgaun
- eid
- bryllup

Religiøse dragter

- til bøn
- til pilgrimsfærd
- forskellige typer af slør

Skoleuniformer

- regeringsskole
- privatskole
- forskellige klassetrin

Sko og accessories

Ud fra teksterne i genstandslisten kan I finde ud af, hvordan dragterne sættes sammen og hvordan de skal sidde.

Henna

I forbindelse med festligheder og højtider, især forlovelse og bryllup, anvendes henna som dekoration på kroppen – hovedsageligt på hænder og fødder. Hennaen er traditionelt set et rødt naturpulver, men i stigende grad anvendes idag sort henna (japansk hårfarvningspulver). Det røde naturlige hennapulveret blandes med en anelse varmt vand, tørret lemon (*lumi*), petroleum og indisk olie. De to sidstnævnte ingredienser for at farven skal holde længere. Pastaen hældes i en lille sprøjtepose af cellofan, og lægges på hænder og fødder i forskellige mønstre. Skal tørre til hennaen kan nulres af og kan dernæst plejes med fugtighedscreme. Hennaen lægges dels af private og i særlige skønhedssaloner.

Samlingen indeholder forskellige mønstre samt film, som viser hennalægningen. I kan købe hennapulver i fx. Matas og prøve at lave jeres egne udsmykninger.

NB: Selvom henna er et naturprodukt er der enkelte, som oplever en allergisk reaktion.

Fastemånedens Ramadan og festen Girgaun

Den 9. måned i den islamiske kalender er fastemånedens *Ramadan*. Da den islamiske kalender følger månen (og ikke som i Europa solen) rykker fastemånedens hvert år omkring ti dage frem på året. Således faldt ramadanen i 2004 fra 14. oktober til 13. november og i 2005 fra den 4. oktober til den 3. november. Fastemånedens regnes for hellig blandt muslimer, fordi det var i denne måned, at Koranen åbenbares for profeten Muhammed. Samtidig er fasten, *sawm*, den fjerde af islams fem søjler og afholdes for at tænke på de fattige samt vise selvdisciplin. I fastemånedens må man derfor ikke spise fra solopgang til solnedgang, ligesom man heller ikke må ryge, drikke eller have seksuel aktivitet. Først når solen går ned, må man bryde fasten og sammen med familien spise nogle af alle de gode retter, som særligt laves til ramadan.

Faste og ramadanretter

I samlingen findes et opskriftshæfte med nogle af de retter, som særligt laves og serveres i ramadanmånedens. Med genstandene fra kasse 5 kan man indrette en bahrainsk dagligstue, *majlis*, og bruge service m.m. fra kasse 4 til at afholde et ramadanmåltid. Som muslim faster man særligt i ramadanmånedens, men kan ligeledes faste enkelte dage året igennem for at tænke på de fattige. I kan derfor overveje at faste dagen igennem indtil "solnedgang" og fastebrud. I kan selvfølgelig også bruge opskrifterne til at afholde andre bahrainske måltider som fx festen, *Eid al-Fitr*, ved ramadanens afslutning eller et almindeligt hverdagsmåltid.

Midtvejsfesten Girgaun

Midtvejs i ramadanen afholdes festen, *girgaun*, som er en fest, der på mange måder minder om den danske fastelavnsfest. Børnene klæder sig ud i kopier af traditionelle festdragter, båret til fx. bryllupper, og samles i gaderne. Her danser de lidt ældre drenge en dans, hvor en af dem bærer en hestedansedragt, *fraysah*, mens de andre spiller tromme og synger. De yngre børn går fra dør til dør, hvor de synger forskellige girgaunsange og indsamler slik, nødder og mønter i medbragte poser.

Klassen kan selv afholde en girgaun-fest. I kan lave en fraysah-hest, som I kan se den på billederne på næste side. 'Hesten' består af en trækasse, hvor et hestehovede af stof, papmache eller skum er fæstnet til den ene ende. Kassen skal være stor nok til, at man kan bære den om livet. Trækassen dækkes af farvestrålende stoffer, helst i grønne og røde farver. Grøn er Islams farve, så den er vigtig at have med. Der sættes stropper i kassen, så man kan bære den over skuldrene, mens man står inde i kassen.

Nogle børn har købt trommer, som den i finder i samlingen (BAH. 77). Andre laver dem selv ved at spænde kraftigt papir/karton ud over en blikspand.

Samlingens to girgaunposer (BAH. 121 og 122) forestiller en mand og en kvinde i typiske arabiske klædedragter. I kan selv prøve at fremstille poser af denne type.

I forbindelse med girgaun gives små gaver til familien og nære venner, som fx BAH. 123. Denne gave er lavet af giveren selv. Det væsentligste indhold er nødder, slik og mønter, men derudover kan gaverne se meget forskellige ud. Fx så vi en lille arabisk kaffekande lavet i ler og med åben bug hvori slikket lå.

I samlingen findes der girgaundragter til både drenge og piger, nogle til små børn og andre til større.

Nedenfor er en transkription og oversættelse af den sang, der synges. Sangen findes i forskellige versioner med samme grundmelodi. Du kan høre den på DVD'en med filmklip fra Bahrain (BAH. 266):

Girgaun
adat alaykum
ya al-siyyam
wa al-layl igsayyir

fi shahr ramadan
yallah wa yallah yallah
Allah yikhalli wiladkum
wiladkum ya alhibab
wa sayfah yirqa al-bab

girgaun
Allah yikhallih limmah
wa yidjib laha al-mikadda
ya shafi al-umma
an al-matar wa silahah
Girgaun

Girgaun
mange glade hilsener
oh fastende
natten er kort

i måneden ramadan
Allah, Allah, Allah
må Allah passe på dine børn
dine elskede børn
hans sværd banker på døren

girgaun
må Allah passe på ham for hans mor
og belønne hende for hans byrde
oh fællesskabets midtpunkt
mod regn og våben
girgaun

Koranrecitation

I ramadanens sidste ti dage regnes det for særligt vigtigt at bede og læse koranen, da det var i denne periode at koranen åbenbares. På disse dage mødes man derfor i moskeen og i de shiitiske forsamlingshuse, *matam*, for at læse i koranen og bede, ligesom man i skolerne afholder konkurrencer i koranrecitation. Der er i samlingen vedlagt eksempler på oplæsning af koranen samt nogle kapitler, *suraer*, (se længere fremme i mappen) som I selv kan prøve at læse op på arabisk og i dansk oversættelse. NB: Husk at koranen er en hellig bog og at det derfor gælder om at læse den så smukt og fejlfrit så muligt. Bemærk desuden at der er særlige regler for, hvordan samlingens hellige genstande skal behandles – se lærervejledningen.

Fasten afsluttes med en stor fest, *Eid al-Fitr*, hvor man besøger familie og venner, får nyt tøj, giver gaver og affyrer fyrværkeri.

I kan få mere inspiration i samlingens baggrundstekst samt diasserier om Islam og Ramadan.

Indretning af en majlis

En majlis er en dagligstue eller gæstestue, som man har i de fleste bahrainiske hjem. Det er samtidigt navnet på parlamentet på Bahrain (*majlis al nowab* – repræsentanternes majlis).

En majlis består typisk af et antal madrasser og puder placeret langs væggen (BAH. 204-207). I mere moderne hjem kan madrasser og puder være skiftet ud med sofaer, ligeledes placeret langs væggen.

På gulvet ligger tæpper. I dag køber de fleste bahrainere billige, fabriksfremstillede tæpper (BAH. 208), men de foretrukne mønstre er de samme som på de håndvævede persiske tæpper, som også endnu sælges fra finere butikker.

På væggene hænger som regel religiøse dekorationer. Store fotos af moskeerne i Mekka og Medina er meget populære (BAH. 212-213), ligesom de øvrige billeder i denne del af samlingen kan bruges (BAH. 213-216). Dekorationer i kasse 2 (om religion) kan også bruges.

Mænd mødes i husets majlis. Her kan de spise, drikke the og kaffe, diskutere eller - særligt i Ramadan - læse højt fra Koranen. Ofte læser husets sønner op for gæster. Koranen kan placeres i koranstolen foran madrassen (BAH. 88).

Særligt når der er gæster er det almindeligt, at mændene spiser sammen i majlis'en, mens kvinder og børn spiser sammen i køkkenet eller en anden mere privat del af huset. Der bredes et stykke plastic ud over tæppet, hvorpå maden stilles. Maden bringes ind på fad af værten, hans børn eller i rigere familier en tjener. Risretter, som er typisk som hovedret (fx machbus, se opskrift), spises som regel med fingrene (brug kun højre hånd!). Man deler ofte fra det fælles fad frem for at bruge tallerkener.

Husets kvinder viser sig ikke i majlis'en, og gæster går ikke ind i de private dele af huset.

I lærermappen kan I se et billede af, hvordan en gruppe etnografi-studerende i efteråret indrettede en majlis og serverede *machbus al lahim*.

Dilmuns Seglsten

Købmændene i det antikke Dilmun brugte seglsten til at stemple deres varer og dokumenter. Hver købmand havde altså sit personlige motiv – sit segl - og han kunne bære seglstenen som en ring om fingeren eller i en kæde om halsen. Motiverne har ofte med mesopotamisk mytologi og gudeverden at gøre; og Dilmuns købmænd handlede meget med købmænd fra Mesopotamien i det nuværende Irak.

Mesopotamien er én af verdens ældste civilisationer. Her grundlagdes nogle af verdens første byer, Ur, Nimrud, Susa og ikke mindst Babylon. I oldtiden var de blandt de største og mægtigste byer i verden, og den Arabiske Golf var et vigtigt farvand for handelen med byer og lande i Indien og Asien.

Seglstenene i denne samling er kopier af originale seglsten fra øen Failaka ud for Kuwait, der ligesom Bahrain var del af oldtidens Dilmun. Originalerne tilhører Kuwaits Nationalmuseum, og kopierne er fremstillet på Moesgård Museum. De er vanskelige og dyre at fremstille, så I skal passe godt på dem.

Seglstenene er i sig selv negativer af det egentlige motiv. I kan få motivet frem ved at trykke seglstenene i ler eller modellervoks. I kan også selv prøve at tegne og fremstille jeres egne seglsten.

Til fremstilling af egne seglsten kan I fx bruge Fimo-voks. Det holder godt, hvis I varmer det i ovnen, ved ca. 150 °C i 20 minutter.

De 4 seglstenskopier i denne samling har nr. BAH. 21-24.

I kan læse mere om Dilmun i P.V. Globs bog: *Al-Bahrain* (BAH. 264), som handler om de danske arkæologers ekspeditioner til den Arabiske Golf i 1950'erne og 1960'erne. Historien om Gilgamesh genfortælles fra side 201.

Hvis I vil vide mere om mesopotamisk mytologi kan I læse Ulla og Aage Westenholz' bog: *Gilgamesh - Enuma Elish. Guder og mennesker i oldtidens Babylon* (Spektrum 1997). Bogen kan lånes på biblioteket.

Opskrifter

Machbus Al Lahim

6-8 personer

Machbous er en populær ret i hele den Arabiske Golf, og serveres ofte for gæster. Retten kan laves som i dette forslag med lam, men også med kylling. Fælles er den måde risen tilberedes, og at ris og kød koges i det samme vand.

Man skal bruge:

1 kg lammekølle med ben, skåret så det kan være i en gryde
Lidt salt

Krydderier, som skal koges med kødet:

2 tørrede citrusfrugter (lumi)
1 stang kanel
2 hele peberkorn
2 nelliker
1/4 teskefuld gurkemejepulver
1 løg i skiver

Ris:

4-5 kopper Basmati ris
2 skefulde løg i skiver
Lidt safran opblødt i 1/4 kop rosenvand
1/2 teskefuld kardemommepulver
Olie til at stege i

Blanding til at komme over risen:

1-2 kopper løg i skiver
3 skefulde kikærter, opblødt
1/4 kop mandler, halve og smuttede
1/4 kop rosiner
1 fed hvidløg, knust
1/2 teskefuld 'Masala'
1/2 teskefuld (ristet) koriander og kommenpulver
Kardemommepulver
1 spiseskefuld rosenvand
Salt og peber
Olie til at stege i

Blanding til at smøre kødet før det skal steges:

2-3 fed hvidløg, knust
1 teskefuld salt
1 teskefuld 'Masala' – krydderi
1 teskefuld (ristet) koriander og kommenpulver
1/2 teskefuld kardemommepulver
1/2 teskefuld citronsaft
Olie til at stege kødet

1. Fjern overskydende fedt fra kødet og vask det. Kom det i en gryde og dæk det til med vand. Bring det i kog. Kom salt i når det koger, og fjern skummet. Skru ned for varmen.
2. Kom krydderierne, hvidløg og løg i, som skal koges med kødet.

3. Dæk gryden med et låg og kog i ca. 2 timer. Kom mere vand i, hvis kødet ikke er dækket helt. Når kødet er mørt kommes lidt salt i, og lad det koge endnu nogle få minutter. Tag kødet op og gem suppen, som risen skal koges i (se nedenfor).
4. Mens kødet koger kan blandingen til at komme over risen forberedes. Kog først kikærterne – som i forvejen er blevet opblødt i vand i ca. et døgn - i nogle få minutter. De må ikke blive helt mosedede. Kom salt ved og hæld vandet fra.
5. Kom løgstykkerne i en gryde og frits dem til de begynder at sidde fast mod bunden. Kom lidt vand henover og rør om indtil de er bløde og gyldne.
6. Kom 1-2 spiseskefulde olie i og rør rundt. Skru ned for varmen og tilføj krydderierne, hvidløg, kikærter og rosiner.
7. Bland det godt sammen og smag til med salt. Kom rosenvand ved og læg låg på. Lad det simre et par minutter og lad så blandingen stå til resten af retten er klar.
8. Før kødet er kogt mør kan man forberede krydderiblandingen til at smøre kødet før stegning. Bland og knus alle de listede ingredienser sammen i en morter. Gem $\frac{3}{4}$ af blandingen. Tag kødet op af vandet, og gem vandet til risen. Gnid den sidste del af krydderiblandingen over kødet og lad det trække et kvarter. Steg derefter kødet let i en gryde (el. fx wokpande) indtil det er gyldent på begge sider.
9. Efter kødet er kommet op af vandet kan risen tilberedes. Varm 2-3 skefulde olie op i en gryde (evt. den gryde der er brugt til at stege kødet). Kom den $\frac{3}{4}$ del krydderiblanding i sammen med løg og rør rundt indtil løget er blødt. Kom risen i og rør det sammen i et minuts tid. Dæk derefter risen med den suppe, som kødet har kogt i; brug ca. $1\frac{1}{2}$ kop suppe for hver kop ris.
10. Kog det op og skru derefter ned for varmen så det simrer under låg i ca. 20 minutter, indtil risene er bløde og vandet kogt ind.
11. Rør op i risen med en gaffel. Sprinkl med rosenvand og kardemommepulver.
12. Nu kan retten serveres. Kom risen på et fad med kikærteblandingen henover. Kødet placeres ovenpå risen. Evt. kan det hele varmes sammen i ovnen før servering.

Server evt. lidt varmet arabisk brød og en salatblanding til. En typisk salat på Bahrain består af groft skårne tomater, agurker, rå løg og forårsløgsagtige stængler el. *girgir*, der ligner babyspinatblade, men har en mere krydret smag.

Vand kan drikkes til maden.

Efter hovedret og evt. dessert – fx *muhlabiya* (se nedenfor) eller kage – serveres the og kaffe, i nævnte rækkefølge. Her serveres dadler til.

Harees

Harees er en af de faste, daglige retter i løbet af Ramadan. Det er en grød af kogte og knuste hvedekerner med kødstykker. Harees betyder 'knust'. Det er en enkel ret, men den skal koge længe.

1 kg harees-kerner (hvedekerner – kan fås i helsebutikker o.lign.)

1/2 -1 kg Okse- eller kalvekød (evt. kylling) med ben

Lidt mel

Vand

Salt

Kom evt. lidt smør, kardemomme eller en daddel på toppen af harees-grøden, når den er færdig.

1. Skyl kødet rent for evt. blod. Skær det i skiver og vend det i mel og salt. Lad det stå et par minutter.
2. Skyl hvedekernerne.
3. Bring 2-3 kopper vand i kog. *Brug en stor gryde.* Den særlige harees-gryde i samlingen kan bruges på et gaskomfur.
4. Kom hvedekernerne i og rør rundt mens det koger op. Kog indtil hvedekernerne begynder at svulme op. Fjern evt. skum undervejs.
5. Kom mere vand i, så hveden er dækket af ca. 6 centimeter vand. Læg låg på og bring vandet i kog. Kom kødet i og pres det godt ned i gryden. Kom evt. mere vand i, så kødet også er dækket. Fjern evt. skum mens det koger.
6. Rør rundt med jævne mellemrum, indtil hveden absorberer det meste af vandet. Pres igen kødet ned i grøden og lad det koge ved svag varme i 2-3 timer. Pas på, det ikke brænder på. Det kan være nemmere at koge grøden videre i en ovn. Kom kogende vand ved efter behov indtil kødet og hvedekernerne næsten er opløst.
7. Når hvedekernerne næsten er opløst skal grøden 'slås' med den særlige harees-ske (*medhrab*). Knus kernerne op ad grydens kanter.
8. Fjern eller tilføj ekstra vand indtil grøden har en lind, tyk konsistens. Smag til med salt.
9. Server harees i et fad eller skåle. Kom evt. smeltet smør med kardemomme og daddel ovenpå.

Muhlabiya (Golf-budding)

Muhlabiya er en populær dessert hele året rundt, men især i Ramadan-måned. Retten er også kendt i det øvrige Mellemøsten såvel som i Indien og Pakistan.

4 kopper mælk
5 skefulde majsmele eller anden stivelse
1/2 kop sukker
4-5 hele kardemomme
2-3 skefulde rosenvand

Brug safran, nødder, pistacienødder eller rosiner til pynt.

1. Opløs stivelsen i 1/2 kop kold mælk.
2. Skær en åbning i de hele kardemomme. Bland resten af mælken, sukker og kardemomme i en gryde. Varm det op ved middelvarme, og rør rundt imens, indtil sukkeret er opløst.
3. Kom mælk-stivelsesblandingen i gryden gennem en si. Bliv ved med at røre rundt og sørg for at få bund og sider med.
4. Kog 1-2 minutter. Pas på ikke at koge det for hårdt, for så vil der komme skind på Muhallabiyaen når den afkøles.
5. Tag gryden af varmen, rør rosenvand i og smag til med sukker. Kom blandingen gennem en si i en skål eller i små portionsskåle.
6. Kom pynt på mens Muhallabiyaen stadig er varm
7. Lad Muhallabiyaen afkøle et kvarter, og stil den derefter i køleskabet i min. 2 timer før servering.

Shay (The)

The laves på Bahrain ved at komme teblade i en gryde med vand og koge det op, evt. med sukker, mynte og/el. kardemomme. Theen skal være stærk og sød.

Gennem en si hældes teen ned i samlingens store te-termokande. Termokanden kan tages med ind i gæstestuen, eller fx på arbejdspladsen.

Teen serveres i små glas.

Qahwa Al Khalidjiah (Arabisk Golf-kaffe)

6 kopper vand
4 hele kardemomme
1/2 kop letristet og friskkværnet kaffe
2 teskefulde stødt kardemomme
1/4 teskefuld safran-tråde
1/4 kop rosenvand

1. Rist og kværn evt. kaffen selv. Kaffebønnerne skal helst være letristede og gyldne og ikke så mørke som til sort kaffe.
2. Skær en lille åbning i de hele kardemomme og kom dem i en gryde med vand. Varm det op.
3. Kom rosenvand i en kaffekande (brug samlingens termokande til kaffe). Kom safran og stødt kardemomme ved.
4. Kom kaffen i vandet lige når det er ved at koge.
5. Rør rundt i et minut. Lad det koge videre i et par minutter. Pas på, at kaffen ikke koger op og koger over.
6. Hæld kaffen gennem en si ned i kaffekanden. Lad det stå lidt og server kaffen sammen med dadler.

Værten, eller evt. værtens barn eller tjener, byder de små kaffekopper rundt til sine gæster og skænker op til dem. Hvis der ikke er kopper nok, skylles de i en skylleskål, der kan tages med ind i *majis*-stuen. Husk at tage koppen med højre hånd og at give den tilbage med højre hånd; det er udtryk for høflighed. Hvis værten byder mere kaffe og man ikke ønsker mere, skal man ryste sin kop med en let håndbevægelse. Man siger, at det er almindeligt at få tre kopper kaffe.

Leg og fritid

Snurretop, Domino og Carrom er tre spil som alle er typiske for Bahrain.

Snurretop

Især før computerens tidsalder var snurretop et meget populært legetøj blandt bahrainske børn – og man kan endnu købe snurretoppe i bahrainske kiosker.

Snurretoppen spinder rundt om sig selv, hvis man snører den tilhørende snor rundt om snurretoppens top og derefter trækker den hurtigt fri. Man skal bruge et helt plant underlag, fx gulv eller asfalt.

Domino

Domino spilles især af unge på bahrainske cafeer.

Hver brik har to dele. Hver del har en værdi, som vises med antallet af øjne (prikker).

Brikkerne fordeles mellem spillets deltagere (2-4 er mest passende). Én brik lægges ud på bordet. Hvis man har en brik med samme værdi som den på bordet, kan den lægges op ad denne brik – i alle retninger. Man lægger nu efter tur brikker til, hvor der er en åbning til det. Hvis man ikke kan lægge noget ned på bordet, må man melde pas.

Når den første spiller har lagt alle sine brikker, er runden færdig. De øvrige spillere må tælle sammen, hvor mange øjne de i alt sidder tilbage med. Man spiller så mange runder, som man har tid og lyst til. Den, der til sidst har færrest øjne, har vundet.

Carrom

Carrom er et indisk brætspil, som er blevet populært i Den Arabiske Golf. Især på cafeerne spiller unge drenge dette spil, der ligner bob, men hvor man skyder brikkerne afsted med fingrene. Carrom er spillets indiske navn, og det er kommet til Golfen derfra.

I spillet deltager 4 mand, som er fordelt på 2 hold; hvert holds medlemmer sidder ved siderne modsat hinanden. Brikkerne lægges alle i brættets ring på midten. Midt blandt brikkerne ligger den røde brik, *dronningen*. Brikkerne kan nu skydes ud med den store brik, skyderen, som skydes af sted med fingrene. Det hold, der begynder spillet, skal have de lyse brikker i hul. Det andet hold skal have de mørke brikker i hul. Hver spiller må skyde skyderen af sted fra hele sin baglinie, og i alle retninger – også bagud.

Man har tur så længe man skyder sit eget holds brikker i hul. Hvis modstanderens brikker går i hul, skal de blive der, og modstanderen får turen. Hvis skyderen går i hul skal een af ens egne brikker tages op, og modstanderen får turen.

En runde slutter, når det ene hold har fået alle sine brikker i hul. Man får nu så mange point, som modstanderen har brikker tilbage på brættet. Man spiller, indtil det vindende hold har i alt 29 point. Det giver 5 point at skyde dronningen i hul, hvis man også vinder runden. Dronningen må skydes i hul på et hvilket som helst tidspunkt efter den første brik er kommet i hul. Hvis man har 24 points eller derover giver dronningen kun ét point.

På cafeerne hænger en lampe lavt over brættet, så det både får lys og varme, som gør brættet glat og hurtigt. Ligesom med bob kan man desuden gøre brættet glattere ved at strø lidt pulver ud over det (brug kartoffelmel).

I skal bruge følgende genstande i samlingen:

BAH. 74
Carrrombræt

BAH. 75
Carrrombrikker

BAH. 76
Carrrom-skyder